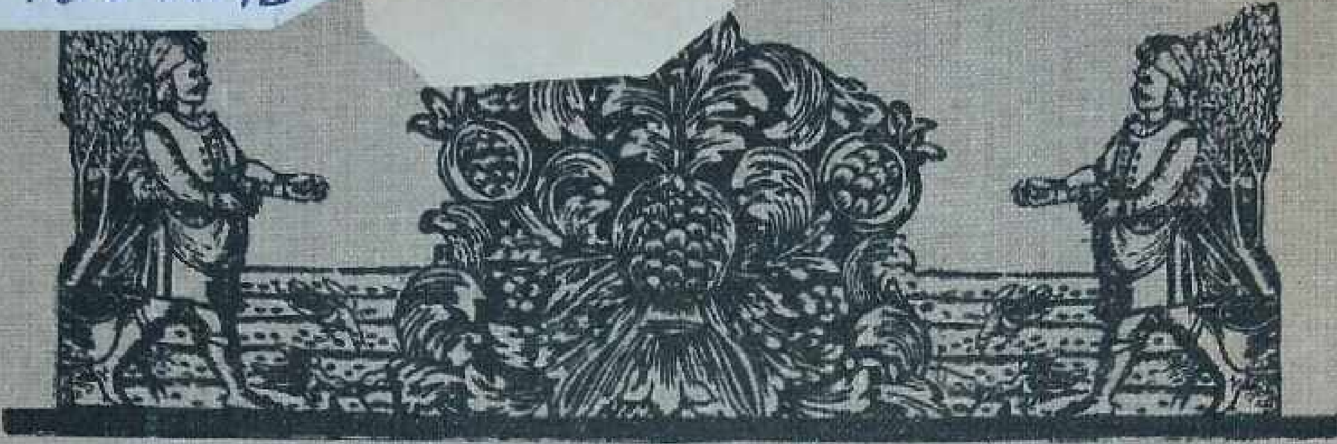
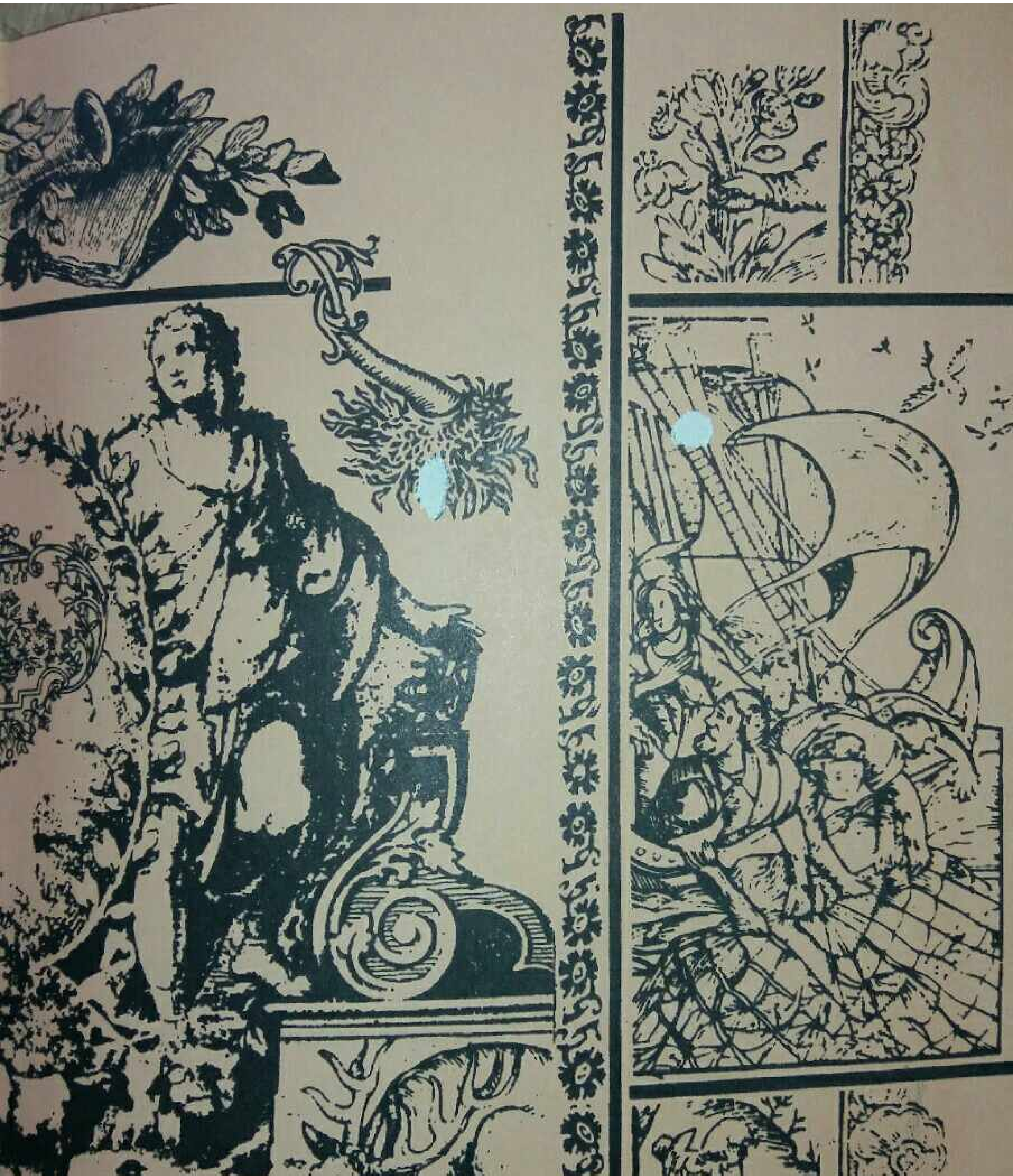

Себастьян
Фабіан
Кльонович

Роксоланія

РОКСОЛАНІЯ

КИЇВ
ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ «ДНІПРО»
1987

Себастьян
Фабіан
КЛЬОНОВИЧ

РОКСОЛАНІЯ

ПОЕМА

З латинської

84.4П
К48

Переклад
МИХАЙЛА БІЛИКА

Художнє оформлення
БОГДАНА ПІКУЛИЦЬКОГО

*Поэма «Роксолания» —
наиболее значительное произведение
известного польского поэта
эпохи Возрождения
Себастьяна Фабиана Клёновича
(около 1545—1602 гг.).
Поэт, живший некоторое время во Львове,
воспевает красоту
и богатство украинской земли,
ее городов и деревень,
описывает жизнь простого народа,
его обычаи и поверья,
используя при этом
богатейший арсенал
поэтических средств
античной литературы и мифологии.*

К $\frac{4703000000-045}{М205(04)-87}$ 45.87

Роксоланія

Авторова присвята
найщедрішому і найяснішому сенатові
преславної львівської громади

Вас одвіку я шанував без міри,
Гóрода батьки, наш сенате славний,
Що тобі численна громада Львова
Кориться радо.

Прошу вас, прийміть цей зразок моєї
Праці, що я вам присвятив і щиро
Вам приношу в дар, хоч вона, напевно,
Надто коротка.

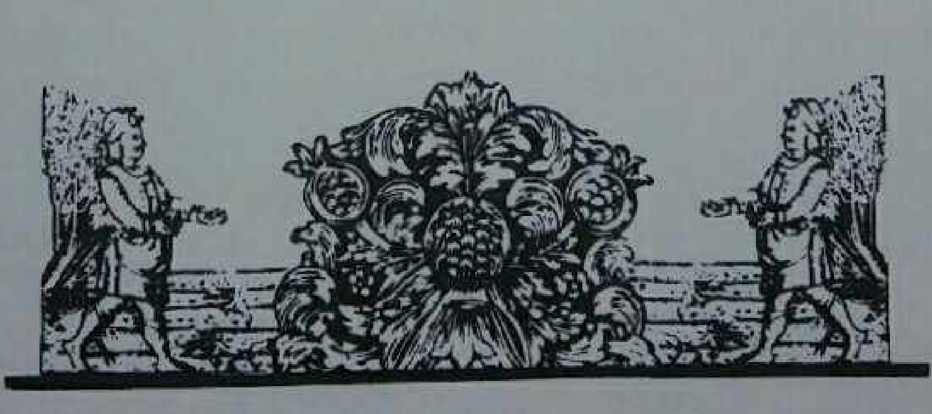
Я вам про ліси й про ведмедів лютих,
Що в лісах живуть, про людей звичаї,
Про міста і вежі, й людські оселі
Пісню співаю.

Знаємо й таке, що найвищі владці
Невеликі часом дари приймали,
Як були у тих, хто давав їх, щирі
Серце і воля.

Вседержителю не завжди приносять
Дорогі дари, хоч владує світом:
Часом лиш галузка і дим кадильний
Бога вблагають.

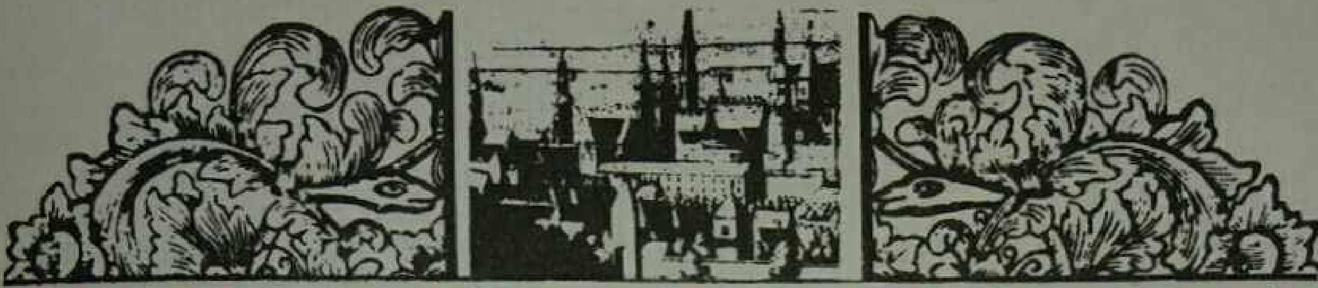

І в святу карнавку солимська жінка,
Вбога, мідяний лише грошик вклала,—
Ти ж у ній сподобав, великий боже,
Віру гарячу.

Із прихильним серцем, сенате славний,
Пісню цю прийми, я тебе благаю,
Як прийняв бог віть і царі приймали
Дар щонайменший.

Як про ліси ми співаєм, хай ліс буде консула гідний.
Вергілій. «Буколіки». IV, 3

I

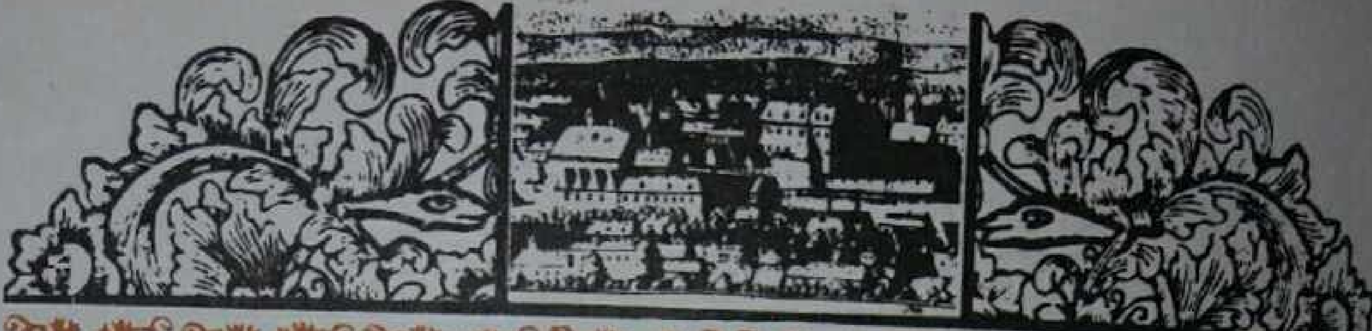
Музи, співайте про те, які пастовні в русів розкішні,
Села щедротні які в цій благодатній землі.
І про плодющі лани, багаті дарами Церери,—
Землю, що родить завжди над сподівання людські.
Також і славу лісів оспівайте, пресвітлі богині,
В тій-бо країні ліси всяке багатство дають.
Люди там з довбаних пнів добувають меди; на дубах там
Зверху — жолуддя рясне, мед у вощині — внизу.
Пісню співайте про руські міста з-під арктойської зірки,
Що понад ними вгорі луком Геліки пливе.
І про святе місто Лева, й про звичаї русів співайте,
І про худобу гладку — вади у неї нема.
Славте Замостя, що ввись росте під усміхненим небом,
Славте: мурується там ваша домівка нова.
Храми високі, і замки, і вежі, що зір досягають,
Світлі, величні доми славимо в пісні своїй.

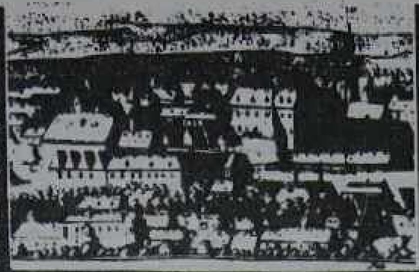
Чисті Пієрії доньки, співцеві несмілому поміч
Дайте, у непрохідних хащах шляхи покажіть.
Чари аргівських земель якщо вас приваблюють, знайте:
Наша чудесна земля теж має чари свої.
Певно, живої води джерела вас надять, пробиті
Кінським копитом, і смак Беллерофонтових вод?
Є такі самі й у нас, і вода з них жива струменіє,
Безліч холодних джерел, не висихаючи, б'є.
Є на Русі і річки, що широке прорізують поле,
Всякої риби завжди повно в воді річковій.
Може, вас надить Парнас, що затіння дає, ніби шатра,
Бо на вершинах його лаврові темні гаї?
Не сумнівайтесь, богині, й ми маємо гори Менальські,
Також і Альпи свої маємо ми на Русі.
Аж до небес досягає вершок гори Лева; на ньому,
Ген на самому шпилі, замок високий стоїть.
Хмари там чорні, тяжкі нависають із неба дощів'ям,
Щойно у скупченні їх густнути стане вода,—
Мряку і тучі важкі своїми крутими верхами
Ділить гора, і пливуть води, розлившись по ній;
Шпилем своїм розганяє у висях згромаджені хмари
І не боїться вона Зевсових лютих громів.
Тут під горою, богині, по праву осісти вам личить,

Поки пройдемо ми шлях, що назначили собі,
Вчитель тут — сам Аполлон, що прояснює сяйвом країну;
Він же і пори річні змінює в ході своїм.
Русів не завжди гнітять нестерпні морози, й не вічно
Володарює у них гіперборейська зима.
Ледве розтануть сніги, Аквілонам на зміну приходять
Еври й дари золоті людям приносить земля.
Щойно відступить Борей, Фавоній теплом повіває,
В сонця промінні жаркім слабшає зразу мороз.
А як прийде Козерог із льодами й засвище зимою,
Ляжуть замети снігів непрохідних і страшних.
Бик як зійде і освітить родючі поля — повертає
Найблагодатніший час, милі для всіх дні весни.
Лев, разом з Раком небесним, як землю сарматську зігріють,
То дозрівають хліба, жовте колосся звиса.
Як Терези восени грозять холодком, хліборобе,
В тебе в коморі добра зсипано — стане на рік.
Чутка, злостива сестра Гігантів, хай мовкне й не дурить
Світ, ніби в наших краях люті морози завжди.
Мовить неправду, що наша країна біліє від снігу,
Що наші луки весь рік скуті льодами лежать.
Твердить, що наші поля неврожайні, бо студінь ворожа
Так їх взяла, що ніяк їх не проore леміш.

Ми ж веземо наше зерно по ріках прудких аж до моря;
По суходолу й морях наші багатства ідуть.
Навіть і землі германські годуються жнивом тутешнім,
Наше зерно й Океан носить на хвилях своїх.
На пасовищах зелених пасеться весела худоба,
Землі далекі живуть гладкістю наших волів.
Все це не виплід полів, морозами вічними скутих,
Дати подібні дари може лиш тепла земля.
Тож поспішайте до нас, о Музи, дочки Мнемозіни,
Щоб ви побачить самі нашу країну могли.
Я ж помічаю: Кліо з погідного неба злетіла
І за собою веде хор геліконських дівчат.
Тут, де в Бистри́ці руслі спливають потоки, де гребля
Перегороджує їх, творить глибокі стави,
Частка її, що під містом тече, взята в труби надійно,
Воду солодку питну Любліну-місту дає;
Частка ж у став витікає, а інша пливе попід башту,
Башту, що воду вбира і подає догори.
Далі по бронзових трубах тече до міських уже мурів —
Так її владно женуть вкладені хитро круги.
Берег один верболозом поріс, що стинають на пруття,
Другий — укрили бори, повний живиці сосняк.
Там осока та латук болотяний пнеться довкола,

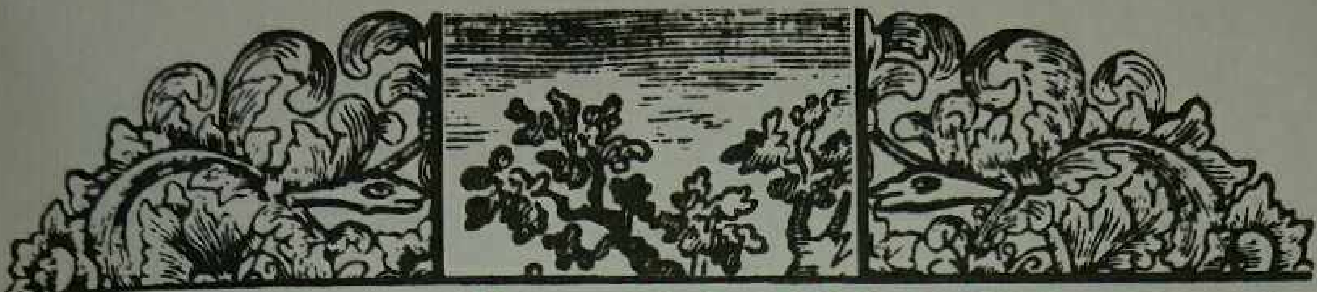

В тихій воді ситняги купами густо ростуть.
Берег зелений над тихою річкою Музи обрали,
Тут зупинився в путі чистий дівочий їх хор.
Ліру покладено й арфу, а ще — милозвучну кіфару,
Кожна співать почина при інструменті своїм;
Сіли богині на ложах, порослих рясною травою,
Місце сподобалось їм, славлять долину вони.

II

Тут, коли ніжні Камени бояться до лісу вступити
І розглядають усі їм не знайомі стежки,—
Саме з Аркадії бог прибув, і сатири дворогі,
Гамадріади також разом усі надійшли.
Нам показати по черзі вони всі ліси захотіли,
Ті, що належать здавен всій надовкільній Русі.
Ходить, ясний,— все незвичне; ступають за ним і дівчата,
Русине, подив у них ці викликають бори.
До найтаємніших чущ повели їх сатири й дріади,
Хоч непролазний це ліс, стежку боги віднайшли.
Знаку людей тут нема, та багато звіриного сліду,
А в осередді лісів рідко і птаха знайдеш.
За вожаєм не підеш — заблудишся безповоротно,
Далі — Дедалів веде на манівці лабіринт.
Разом ідемо, і музи усе оглядають достоту;
Що лиш побачать, усе мовчки затямлять собі.
Все Аонідам цікаво: які тут кущі і дерева,
Що в своїх нетрях густих криє незайманий ліс,
Що за породи дерев і чиї в цьому лісі оселі,

Трави які тут ростуть, аж череда в них зника.
Як наблукалися вдосталь, гуляння гостей притомило,
І захотілось усім змореним перепочить,
Випадок стався щасливий, і справдились їхні бажання:
В розпалі спечного дня тіняве місце знайшли.
Скрізь по долині вільшняк, дуби на горбі розрослися,
Довгим зеленим гіллям неба сягають вони.
Звідси додолу струмок збігає положистим спадом,
Чується дзюркіт його, шум безнастанний бринить.
І соловейко в кущах озивається співом чудовним —
З гущавини голосок зрадив присутність співця.
З горла маленького він добуває стотисячні звуки,
З ротика, що він розкрив, пісня солодка пливе.
Стали йому вторувати шпаки — але як дорівнятись?
Щиглі нараз почали дзвінко й собі щебетать.
Горлиця, пташка невинна, що гнізд має обмаль, туркоче,
І перелітний деркач тоном тремтячим співа.
Темною хмарою густо дрозди попід небом літають,
Хмара ця збилась вгорі в тінь гомінку, бо вони
Всі голосами дзвінкими виповнюють тепле повітря,
Аж мандрівник пристає, щоб наслухати птахів.
Врешті, всі мешканці лісу зайшлися багатоголоссям,
Так, що несила злічить, скільки озвалося всіх.

І посідали рогаті богове в єдиній громаді,
Фавни й сільвани були, й славний Аркадії бог.
Музи вступились (належало вийти божественним дівам;
Чистим пристало завжди хтивих богів обминать).
І посідали на зрізанім дубі, в відлюдному місці —
Кожна мистецтво своє тут показала і хист.
Першу, нечувану пісню Кліо на сопілці заграла
І лісовому гранню шати мистецькі дає.
Музи цей спів підхопили і разом, за руки узявшись,
Навперемінно одні й другі співають цей гімн.
Ліс їхню пісню почув, і вже по навколишніх пущах
Скрізь розляглася луна — не затаїв, що почув.
Стентор хай голосно крикне — і ліс відгукнеться на голос,
Шепотом тихим озвись — шепотом ліс відповість.
Як у дзеркалах предмети, відбито пісні у долинах;
Музи співати почнуть — ціла долина співа.
Тільки ж питання: що спершу оспівувать, ліс або замки,
Чи про звичаї людські й руських мужів заспівать?
Ці суперечки схотів ясний Аполлон розсудити,
Голосом віщим до Муз слово таке проказав:
«Спершу бог витворив ліс, будьте певні цього, мої сестри,
Згодом — богів лісових, духів, що ліс бережуть.
Ще коли міст не було, ліси ці простори займали,

Ще як людей не було, листям шуміли ліси.
Виросли перше ліси, ніж руське ім'я тут з'явилось,
Аніж уперше назвавсь Руссю розкішний цей край.
Врешті, прийшли і мужі в ці околи і тут оселились,
Вибране плем'я сюди батька Яфета прийшло.
Чи то бастарнами будеш їх звати, давнішим іменням,
Чи савроматами звать, чи іллірійцями теж;
Гамаксобіями, може, що з воза не сходять ніколи,
Радше назвеш, я ні в чім не заперечу тобі.
Плем'я те — русів ім'я від прадідів мало далеких,
Тож і нащадки його і прийняли, й визнають.
Отже, оці племена, а не інші, коханий читачу,
Звичай батьків нам велить русами теж називать.
Предки ті, лагідні хвилі Меотського моря минувши,
В зимній осіли землі, де владарює Борей.
Тут заснували вони міста аж під Воза сузір'ям,
Тут відділили собі поле, широкі лани.
Тут оточити міста свої мурами руси схотіли,
Тут зберігають вони звичай батьків і закон.
Отже, минувши ліси, ми міста оспіваємо спершу,
А про звичаї й права скажемо вже під кінець».
Музам було до смаку усе, що сказав ти їм, Фебе,—
Мовчки пораду твою вислухав збратаний хор.

Спів починають вони про руські поля і діброви,
Хочуть побачене все вкласти у пісню свою.
Руські бори і ліси усі хором єдиним вітають —
Волю божественну так сповнити хочуть вони.

III

Вславлена руська земля — то найперше ліси неосяжні,
Аж до литовських границь цей простягається край.
Тягнуться до москвичів незліченні й неміряні пущі,
По безконечних шляхах, по неоглядній землі.
Льодом одвічним закутий, грізний Океан розділяє
Всі володіння Русі й царства, де править Борей.
Русь відтяли від Авзонії Альпи; так само Евксіну
Хвилі — від східних племен гетів природна межа.
Жодних земля ця не має безодень, ні місць кам'янистих,
Рівно розлігся весь край, де лише оком не кинь.
Різні породи дерев у безмежних лісах ти зустрінеш,
Різні знайдеш і плоди, різне листов'я і віть.
Тут і розложистий дуб, і живицею сповнені сосни,
Також модрина струнка, ясен, шумкі явори.
Тиси зелені, й осики ростуть, і болотяні вільхи,
Серед лугів і верба, й рідна вербині лоза.
Тут росте клен — топорища найлегші витесують з нього,
Дерево це і мені подарувало ім'я.
Зелень тополь і кущі, що ягоди дикі дають нам,

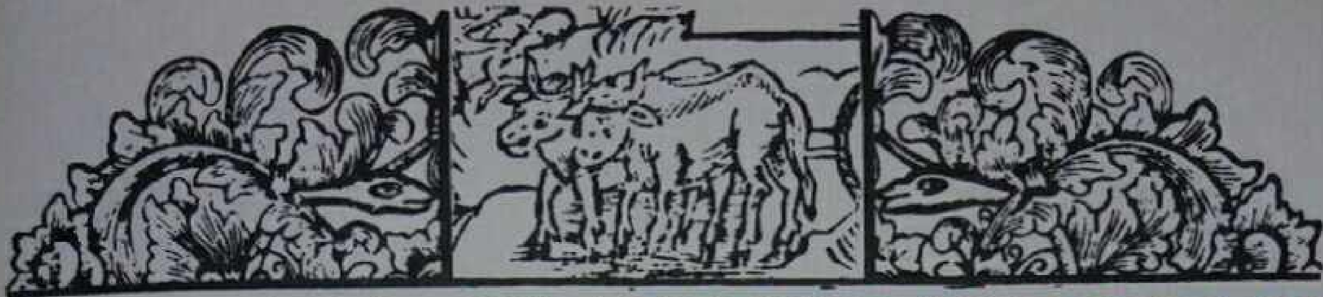
Тут і ліщина тонка, і твердоягідний глід.
З липами всуміш — дуби та буки, що хмар досягають,
Дерево всяке тут є, здатне в роботу піти.
Тут і берези біліють, червоні різки грізно висять,
Поруч і в'язи гнучкі із ясенами ростуть.
Тут селянин і чепігу собі витинає, і рало,
Тут бере деревину — колеса гнути швидкі.
Мажі скрипучі сокирою русин витесує вправно,
Тут легкоїзні вози вміло майструє народ.
Важко у мажі знайти один хоч би цвяшок залізний,
Деревина лиш одна тут придається на все.
Руси вживають лише дерев'яні кілки до збивання,
Зовсім заліза нема, вдосталь лиш дерева тут.
І на колесах, на диво, залізних обідь не побачиш,
Дерево гнуте і тут замість заліза іде.
Воза майструють вони чи плуга, щоб поле орати,—
Люди сільські тільки так роблять потрібне собі:
В лісі, де різні породи, вдивляється русин уважно,
З-поміж дерев позначa, що до вподоби йому.
Чи струнке древо бере, довженне, для дишел підхоже,
Чи стовбур дуба стина, що придається на вісь.
Чи вибирає такі, що зроду криві виростають,
Щоб чересло з них нове в рала кривого було.

А не знайде від природи кривого — струнке нагинає,
В чому природа скупа, те наполегливість дасть.
Сам як не зробить того, наказує слугам нездалим,
Квапить тоді він усіх, кличе до праці отак:
«Гей, на горі, нахиляйте додолу дубця молодого,
Що не досяг ще вершком дуба старого гілок!
Бо не нагнеш, як захочеш, те дерево, що не боїться
Вітру й на посміх бере вправність твоєї руки».
Тож, як ще дуб молодий, навчить його той піддаватись,
Хто його виростив так, щоб з нього мати користь.
І непіддатливий дуб, взятий в пута, природу міняє,
Доки не звикне рости, як повеліли йому.
Та не подоба, однак, такого от дуба згинати
В місці, доступному всім, хто лиш захоче прийти,
Щоб, коли ліс доросте і буде до вжитку придатний,
Інший не взяв тих дерев, плеканих довгим трудом.
Буковий весь молодняк витинають у хащах найглибших,
Де від рясних верховіть тінь залягає густа.
Руси звичайно прорубують зарості темного лісу
І виявляють при цім дерево просте й криве.
Берести і явори, потрібні в хазяйстві, стинають,
Зрубані щойно дуби з лісу додому везуть.
А як додому прийдуть, над димом складають сушити,

Щоб рівномірне тепло воду всю витягло з них.
Деревина сирова, в якій залишилися соки,
Ще не годяща, зате, висохши, цінна стає.
Дерево, гріте в печі, пломінням оброблене й димом,
Вогкість втрачає свою, губить усю ваготу.
Знов же, сухе зануряють в окріп і щосили беруться
Гнути на різні лади і затискати його:
Дерево, що його в лісі глибокім ніщо не зігнуло,
Поки буяло воно, зросле на дужому пні,—
Вік віджило свій і впало, нарешті, до рук селянина —
Розум його зробить те, що до вподоби йому.
Дуб найтвердіший — в окропі зусиллям людським піддається,
Може зігнути його майстер у бажаний бік.
Ободи колеса з нього тоді вигинає, як хоче,
Воза частини усі скріплює наш селянин.
Він без заліза, із свердлом в руках свого воза ладнає,
Дерево деревом він міцно збивати привик.
Руси ніколи возів скрипучих не змазують маззю,
Вісь хоч скрипить, та ніхто дьогтем їй не помага.
Здалеку можна почути, як їде скрипуча коляса —
Так оті мажі свої, русе, ти звик називать.
Як хлібороб починає робити Цереринy зброю,
Плуга, витесує він безліч кривульок чудних.

Наче коліна криві й химерні якісь рукояті,
До чересла прибива він дерев'яні дива.
Потім уже закріпляє гряділь з багатьма дірочками —
Все це велика вага, спорий тягар для волів.
Спід отакого знаряддя — леміш — на волів налягає,
Все там скрипить, ледве він різати землю почне.
Віддих подвоює віл, як леміш той врізається в землю,
Тільки ж заліза шматок, а для волів це біда.
В землю загнавшись, він мишачі кубла на сонце виносить,
Нори відкриє крота, що не виходить на світ.
Погань усяку підземну, що нищити буде посіви,
Твій, селянине, леміш губить і гонить із нір.
Плуг коли оре, за ним йде ворона й поживи шукає,
За орачем слід у слід ворон ступає також.
Вводять в ужиток леміш, не знаний справіку селянам,
А за новітніх часів він уже всюди дійшов.
Ралом некованим землю колись-то орали й не знали
Криці, й прихильна до них мати Церера була.
Як на Русі в давнину обробляли ще поле сохою,
Жниво багатше було у посполитих людей.
А на Поділлі, що поруч із нами, для оранки руси,
Щоб виробляти плуги, грубші беруть явори,
Вдома над димом дубину сушити не пробують навіть,

Лиш яворину сиру тягнеш ти, віл, у сльозах.
Там, на Поділлі, до плуга по шість пар волів запрягають —
Довгі вервечки тварин перед плугами ідуть.
Піна на мордах у них виказує праці надмірність,
Скільки віл тягне, взнають з того, як важко ступа.
Ззаду погонич жене круторогих по ниві розлогій,
Бідну тварину ляка, лає її без вини.
А величезна чепіга, із ясена тята гірського,
Бідних волів підганя, суне за ними услід.
Так виглядає зразок загнутого плуга у русів,
Як же рипучі вози роблять, я вже описав.

IV

I

Що оповім про високу траву лісову, вас здивує:
В розкошах там пасучись, ялівка тоне у ній,
Навіть воли полові ховаються в травах великих,
Кінчики дужих рогів бачить пастух череди.
Кози з'їдають похилених древ буйнолисте верхів'я,
Гілля зелене їдять, пуп'янки ніжні гризуть.
Та найжаданіша здобич для них — це галуззя вербове,
Листя зелене тополь і конюшина смачна.
Водиться в руській землі різновид великого цапа,
Здатний на люті бої навіть із вовком страшним.
В нього на нижній губі росте борода довжелезна,
Кудли брудні на карку та на дебелім хребті.
Як, заховавшися, вовк чигає на кіз волохатих
Й, ніздрі роздувши, козел нюхом зачує його,—
То потрясає чолом, що рогами озброєне грізно,
І не боїться на бій проти напасника йти.
Сліпо й завзято, як муж, за громаду жіночу він б'ється,

За молоду череду грізно стає, мов вояк.
Ані ночами, ні днями, ні взимку, ні в спеку гарячу
Не повертає в село з паші корів череда.
Ліс для худоби — колиска і стайня так само для неї,
Там просто неба живе завжди і сам чередник.
Вбогі колиби вони будують, гілля наносивши,—
Ось ті палаци, що їх має багатий пастух.
З паші отара вертає додому й господаря бачить,
Тільки як має свою шию віддати під ніж.
Ледве пора настає із стадом прощатись волові —
Чи то орати лани, чи до різниці іти,—
Він череду покидає і з чередником розстається,
Тугу виказує він та непоборні жалі.
Шнур на ногах несучи, він ревінням сповняє округу,
Стадо ж його на шляху, мов остовпіле, стоїть.
Сила знайшлася б у них, щоб милого друга не дати,
Сповнити волю свою — що ж, коли розуму брак.
Так відчувають воли нещасну годину, що жде їх,
Власним природним чуттям смерть прозрівають свою.
Тільки-но вгледять ножі, знаряддя близької вже згуби,—
Найнерозумніша твар, смерті жахнувшись, тремтить.
Ледве побачить сокиру, що має загрузнути в шиї,—
Віл почуває, що час смертний його надійшов.

Також нерідко буває, що, кров у різниці зачувши,
Пробує віл утікать, вражений запахом тим;
Він опирається й дивиться дико на смертне знаряддя,
Прагнучи з рогів своїх ув'язь відкинути геть.
Він — як розбійник, якого зловили на місці злочинства,
Й тут-таки суд ухвалив смертю його покарать:
Кат перед очі йому виносить знаряддя криваве,
Те, яким мають тепер смерть заподіять йому.
Вже він підходить туди, де черепи голі біліють,—
Як він здригається весь, як би продовжив цей шлях!
Так ця невинна худоба, відчувши смертельну годину,
В жаліснім смутку стоїть, тіло тремтіння пройма.
А як трапляється віл і жилавий, і круглолобий,
То до роботи його в поле селяни беруть.
Волі позбувшися, він лагідніє, ступаючи з плугом,
І забуває про ліс, пильно скородить ріллю.
Як же той віл, що до плуга узятий і мусить уперше
Шию покласти в ярмо, жалібно, сумно реве!
Скинути прагне тягар він і коле рогами шалено,
Тільки ж його боротьба — наче із вітром війна.
Віл, у якого і шия товста, і підгорля звисає,
Й тіла свого ваготу ледве спроможен нести,
Також і жирні воли, в яких животи завеликі

Висять із тіла, тягар, що знерухомлює їх,—
Ті надаються найліпше, щоб шию нести під сокиру,
Більше бо жиру у них, ніж до роботи снаги.
Всі сотворіння товсті — як правило, здатні на менше;
Де ж менше жиру, завжди здібностей більше бува.
Віл, про якого тут мова, і жирний, і широкогрудий,
З черевом більшим, ніж мав Трої дарований кінь,
Рідко буває придатний для оранки поля; такого,
Як і закон повелів, на куховарню ведуть.
Ріжуть таких на Русі або шлють у далекі країни —
Тільки потужних волів Русь залишає собі.
Серед безмежних лісів росте це поріддя рогате,
Ледве й уважний пастух може його полічить.
Із найдобірніших стад молодняк у лісах має пашу,
І досягають воли бажаних розмірів тіл.
Вірять селяни, що гріх убивати маленьке телятко,
Як іще мати його вим'ям годує своїм;
Лиже корова теля,— отак, даючи йому ласку,
Пестить худоба своє зовсім маленьке дитя.
Як хто заріже телятко — вважають, що вбив він людину,
Стада надію вони бачать в малих сисунцях.

2

Як починає Титан своє світло поволі гасити
І, повен куряви, йде вечір у тихе село,
То не приходять додому корови хазяйські доїтись
І не несуть молока в вим'ях важенних своїх.
Лиш Коридон жене череду в добре відомий пристанок,
Держить худобу свою вдень і вночі по лісах.
Там, нарубавши дубини, споруджує стайню для стада,
Гонить до неї волів, вівці туди заганя.
Терням колючим і гострим обтикує він загорожу
І убезпечує так тином високим товар.
Як на худобу хижак у темряві хоче напасти,
Як намагається вовк цей перескочити пліт,—
Не досягає нічого, поранений терням колючим,
Здобичі не дістає й люто на безвість біжить.
Ночі свої у безпеці проводить пастух, непомильно
Вірячи в твердь загорож, і безтурботно хропе.
Поки всі трави та зілля під сніжним лежать покривалом,
Доти свою череду вдома пастух стереже.
Ситі воли спочивають при зібраних сіна копицях,
Надбане влітку поїсть закрижаніла зима.
Там же, де сосни розкішні стоять у хуртечі зимовій,

Косами висить рясне їхнє зелене гілля,—
Паморозь гостру і сніг лапате утримує віття:
Так під собою вони жовту траву бережуть.
Стадо пастух виганяє сюди, хоч зима й не минула,
Щоб в остогидлій тюрмі легше було череді.
Тут, пересичене сіном старим, відживає на зелах
Стадо й лягає спочить у тонкостеблій траві.

3.

Досить я мовив про це, а тепер оповім про доїння;
В цьому, богині, прошу,— допоможіть ви мені.
О Галатеє, цій пісні сприяй, білосніжна красуне,
Задумам, німфо, моїм радо на поміч прийди.
Дві в нас причини ім'ям подвійним тебе називати,
Славо ясних Нереїд, їхнього роду красо!
Перша: як славим тебе, богине з лицем найбілішим,
Ти нам являєш свій вид, білістю рівний снігам.
Друга: коли Поліфем тебе покохав, яснозора,
Сир, а також молоко — білі дари він носив.
Сівши на березі рідному, він награвав на сопілці —
Грою хрипкою тебе вабити він зажадав.

Щойно побачив із берега, світла, тебе під водою,
Мало не ринув і сам, божа красуне, в твій край.
Отже, нещасне кохання своє розважає такою
Піснею скелям твердим, моря потворам глухим:
«Вас заклинаю я, скелі й уступи, над морем навислі,
Вас, о дельфіни, й тебе, зборе великий богів!
Батьку могутній, Нептуне, володарю моря всесильний,
Горе мені, порятуй, свідком кохання ти будь!
Гину з любові, невидна стріла розрива мені серце,
Гострене вістря її груди прошило мені.
Та, що збудила кохання, в глибинах морських проживає;
Мамо, чому я на світ рибою не народивсь,—
Міг би морями плисти в її володіння підводні,
Міг би рукою торкнуть владарку, розкіш мою!
О Галатеє, прийди, покинь свої хвилі грайливі,
Рибам, потворам морським батькове царство лиши!
Вір мені щиро, циклоп я, Нептунів нащадок, хоч, правда,
Царство земне я ціню вище, ніж моря гладінь.
Мати моя — це достойна Тооса, Форкісова донька,
Ставлять моря над усе батько і мати мої.
Ми подивуємо радше бурхливому морю й зоставим
Зграям дельфінів його води, що рідні для них;
Будемо жити самі в печері край Етни,— домівку

Не будував тут ніхто, нам лиш природа дала.
Маю я місце, де жити, у скелях розколина зяє,
Зверху — бескеття до зір і трінакрійські верхи.
Тут моя вічна оселя, й століття її не зруйнують,
Тут замикаюся я, тут — і моя череда.
Силою й божим походженням я перевищив Гігантів,
Їх бо зродила земля, мати божиста — мене.
Дівчино мила, прийди, стережу я тобі ведмежаток —
Двоє на світ привела їх ведмедиця нараз.
З річки води я не п'ю, до криниці з відром не схиляюсь,
Біле, як сніг, молоко — то мій щоденний напій.
Спрагу всякчас молоком і голод гамую так само,
Повно і сиру в моїх, о Галатеє, кошах».
Дівчину ніжну обіцянки щедрі були б спокусили,
Та не сподобалась їй груба його волосінь.
Брови, як віники, грізне чоло, дикий вигляд у нього
І широчезне лице, скроні, зарослі без меж.
І не сподобалась їй ні пісня, така жалíслива,
Ані сопілка хрипка не до вподоби була.
Німфи цінують красу ще більше, ніж щедрий дарунок,
Виглядом гарне — завжди щонайдорожче для них.
Гарного хлопця й без дару достойно зустрінуть; Венера
Дар, що бридкий надіслав, кида з погордою геть.

Так Поліфем добродумний в коханні своєму палкому
Вроди не мав на лиці, маючи досить багатств.
Тільки ж для німфи скарби — ніщо; їй нелюбе обличчя
Велетня — юний Акід милий Нерея дочці.
Німфі лише молоко смакує з отар Поліфема,
Ось чому спершу припав велетень їй до душі.
Певно, хотів молоком надолужити вади природні
(Кажуть, що від молока білі обличчя в дівчат).
Часто була б Галатея в печері циклопа з'являлась,
Надто подобалось їй біле овець молоко;
Тільки ж Доріда прекрасна дочку не на жарт насварила,
Що сироїдна, мовляв,— дикого мужа знайшла.
Милого жаль їй зробилось, обридло їй те залицяння,
Вже ні багатства, ні пан радості їй не дають.
Ти сіцілійця зневаж, циклопа облиш, Галатеє,—
В нашому краї пастух кращий, аніж Поліфем!
Рідну Трінакрію кинь, і гори, й річки сіцілійські,
Кинь всі страхіття, що їх край сіцілійський сплодив!
В нас появись, молочарко божественна, й пастовнів руських
Не легковаж: в цім краю ліпше усе, ніж у вас.
Красенів між пастухами у руській землі ти зустрінеш,—
Їх полюбити звелить вічний природи закон.
Переконало це слово пестунку глибокого моря —

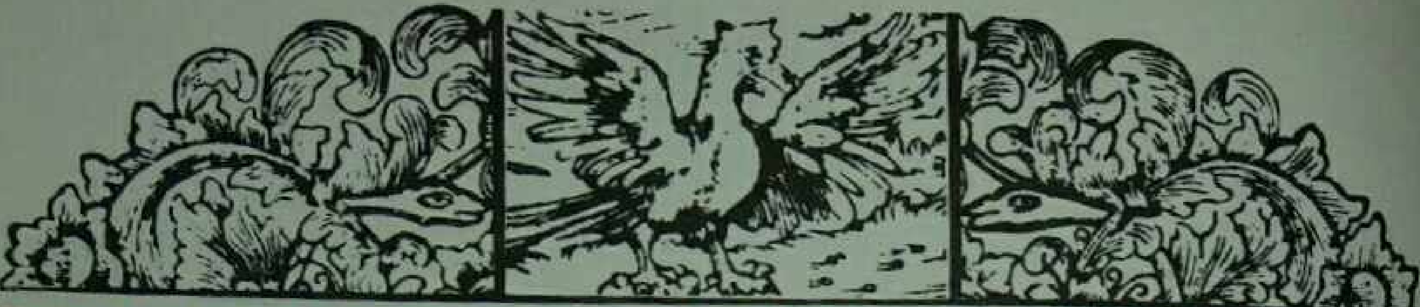
Кроком найлегшим вона помандрувала на Русь.
Славна богиня живе у нас і коров'ячі вим'я
Сповнює вщерть молоком біля шумкої ріки.

4

Часом у темних лісах лунає ревіння жахливе —
Сита корова тоді від молока знемага.
Хоче, щоб хтось подоїв або щоб теля її ссало,
Не допускає, щоб так скрапувало молоко.
А як навколо нема людей, щоб її подоїти,
Чи як загине теля, те, що їй миле було,
То дозволяє корова, в якої телятка немає,
Щоб її вим'я смоктав скручений кільцями вуж.
Корівняками вужів таких називають селяни,
Та ж бо почвара лиха ссе молоко із корів.
Кажуть, лускатий цей вуж, у тіні кущів зачаївшись,
Жде на корову, яка вим'я важенне несе,
Необережно підходить і скубає трави зелені,
Мирно пасеться вона й засідки не поміча.
Вуж своє тіло слизьке витками закручує туго
І поміж звоїв отих голову власну хова.
Ледве корова ввійде до заростей, тінню повитих,

В хащу, де схований вуж тихо й недвижно застиг,
Кидається він нараз, її опадає раптово
І, обкрутивши стегно, лізе до вим'я її.
Перелякавшись, корова тупцює на місці довкола,
Пробує рогом вона ворога скинуть — дарма!
Страх її спершу проймає, від наляку вся ціпеніє
(Кажуть, холодні вужі, як доторкнутись до них).
Що має діять з насильством, якого не може позбутись?
Держиться міцно стегна вуж, обкрутившись кільцем.
Вим'я, наповнене вщерть, жаждивий напасник стискає —
Так-от одвислі дійки живлять гаддя навісне.
Отже, потвора краде прибуток, що йде від надою,
Власницю справжню гидкий вуж позбавля молока.
Висить під черевом він, покіль досхочу не нап'ється,
Щойно минеться жага, вже аж тоді відпаде.
З тужним ревінням тепер його вже корова шукає
Замість телятка, хоч так перше боялась його.
Йде на відоме їй місце й ліси своїм ревом сповняє —
Так вона часом тебе, хитрий нахлібнику, зве.
Ти ж у норі спочиваєш, у звої тим часом скрутившись.
Злого, криївка тебе гріє в земнім порохні.
Щойно проворний пастух угледить бридку цю істоту,
Землю копає якраз там, де сховався втікач.

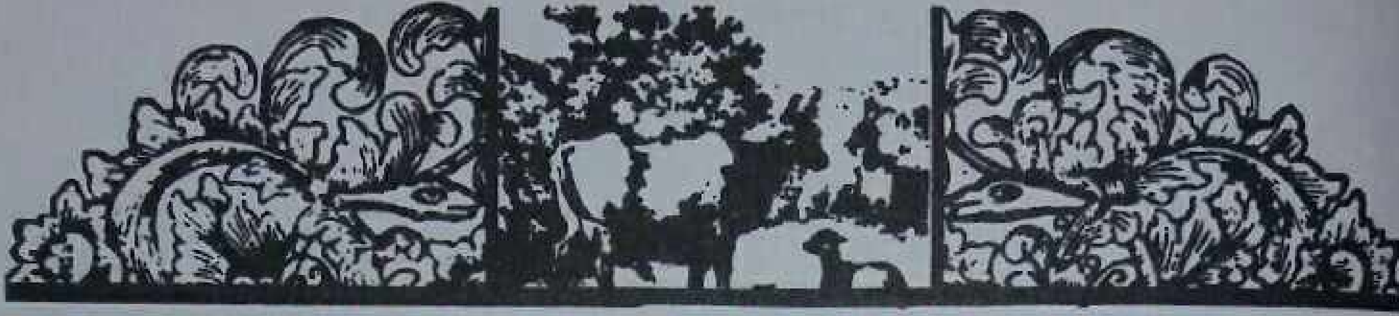
Він придивлявся давно, де в лісі худоба пасеться,
Де та крадійська нора, найпотаємніший схрон.
Чи як застане вужа, що звисає із вим'я корови,
Зброю готує, аби миттю забити його.
Вуж, одірвавшись од вим'я своєї кормительки, бачить
Зброю — і швидко тіка до потайної нори.
Костуром грубим, проте, пастух йому путь заступає,
Хоче помститися він за заподіяне зло.
Вуж утікає й сичить, а пастух його лає всіляко
І крадієві як стій згубний готує кінець.
Той своїм тілом гнучким звивається, як собі хоче,
Конче у кільця свої голову прагне сховать.
Тільки б життя врятувати, до хитрощів різних вдається
(Хитрістю він утікав часто від рук ворогів).
Марно ховається він за мурами власного тіла:
Звалиш-бо мури самі, замок в ту мить упаде.
Непогамовний пастух замахується скільки сили
Й насамкінець дістає палицею втікача.
Пасока з нього отруйна спливає, а разом із нею
Звільна тече й молоко: кара являє вину.
Всьому, що в світі існує, свої притаманні боління,
І небезпеки свої, і навісні вороги.
Ворог для бджіл — це жовна, а для пташки маленької — яструб,

Вовк ненажерливий жде, щоб ухопити вівцю,
Шкодить коза і садкам, і лозі виноградній, і полю,
Хлібний метелик гризе збіжжя і нищить його,—
Так і вужі лісові із повного вим'я корови
Тягнуть собі данину, їм не належну ніяк.

5

В руському краї жінки не доять корів. Споконвіку
Цей обов'язок у них на пастухові лежить.
Білого скарбу частину хазяїну він посилає,
Решту, що лишиться, сам може тепер споживать.
Із молока, що зоставив у лісі, він має набуток:
Гусне воно і тоді зовсім відмінним стає.
Цей повножирний надій зсідається в ясена тіні,
Сир поступово стає і запашним, і твердим.
Як виробляється сир у руській країні, скажу я,
Милий читачу, а ти мовлене запам'ятай.
Спершу пастух оббілує козу, потім козячу шкуру
Тут-таки в чистій воді добре сполоще; відтак
Все, що зсідалось, до неї з дійниць виливає і пильно
Все береже — молока повний господаря міх.
Та не збирає він жиру, що на молоці був підходив

(Знаєш, що на молоці з жиру вершки постають).
Він, отже, в козячу шкуру вливає багатство молочне,
Весь той набуток, який дійна корова дає.
Зсядеться все у міху кошлатім на сир і на масло,—
Сіллю смачною відтак те посипати він звик.
У молоці потім лазять малі хробачки, ледве видні,—
Має господар нові череди із череди.
Не відчуває огиди до їжі цієї наш русин,
Він навіть звик похвалять сир із хробацтвом таким.
Сир той трапляє до вуст того, хто його споживає,
Разом із тьмою істот, зроджених у молоці.
Безліч створінь отаких ковтає за раз він і миттю
Ледве помітні стада в роті своєму хова.
Так і республіка людна страждає, бува, од укусів,
Як батьківщина ковтнуть ладна своїх громадян.
Руською мовою їжа описана бринзою зветься;
Звісно, також і мені вельми вона до смаку.
Ось які звичаї русів при їхнім молочнім хазяйстві,
Так здобувають вони користь, стада пасучи.
Милий читачу, як хочеш життя пастухів ти спізнати
Аж від початку, знайдеш дивного досить у них:
Не посилають малих дітей по науку до школи,
Шлють їх у ліс, аби там вчилися стадо пасти.

І проживають вони з худобою, і дичавіють,
Ціле життя стережуть пильно свою череду.
Тільки, повір, і розваг також не бракує у лісі,
Має розраду в лісах і найбідніший пастух.
Троща росте біля рік, на багнистих лугах — очерети,
Бистрі потоки й річки верби обстали навкруг.
Має тут з чого пастух сопілку собі змайструвати,
Щоб награвати на ній просту мелодію міг.
Грає пастух на сопілці, себе потіша на безлюдді,
Всякі у нього пісні, різний і настрій, і лад.
Давні бої він оспівує і про кохання співає,
Переплітає сумне з радісним ладом простим.
Бачив я там гайдуків, що рухались в танці швидкому,
Живо в метелиці йшли, тупали в землю вони.
Держать ножі у руках і такт вибивають ногами,
У танцюристів гурті зброя ясна миготить.
Тут не Венера гуляє, а Марс потішається герцем,
В танцю такого бува часто кривавий кінець.

6

Високо, кажуть, Ікар літав у повітряних далях,
Як лиш правдиві слова, мовлені у давнину.
В безмір небесний злетів сміливець на пір'яних крилах —
Кажуть, що й морю надав, впавши, імення свого.
В руському краї живе чимало таких от Ікарів,
Що у повітрі летять, руки ж у них замість крил.
Бо молоді пастухи нерідко наслідують білок,
Часто із дуба на дуб скачуть вони стрімголов.
Темного лісу верхами мандрує такий, а поглянеш —
Сажнів багато униз, ледве видніє земля.
Що ж за причина, що так легковажно життя наражають
На небезпеку вони й зовсім не цінять його?
В лісі багато пташок, що їх називають дроздами,—
Столу окраса твого, страва, добірна на смак.
Де він сідає, завжди лишає послід на галуззі,
Ох, необачний, собі згубу тим самим несе!
Швидко на дереві цім гілки постають чужорідні,
Дрозде, з посліду твого віття нове вироста.
Пагони пнуться чужі із гілки, і парость новітня,
Що посадив її дрізд, зернятка має свої.
Здавна омелою звуть цю парость химерну селяни;

А під листком золотим ягода скрита бліда.
В лісі полюючи птиць, вдаються вони до омели:
Здатна тримати вона в клеї загрузлих пташок.
Задля цієї омели наш русин життям ризикує,
Часто на волю вітрів він наражає його.
Він і без крил пролітає вгорі, в лісовім верховітті,
І на шляхах вітрових замисли власні снує.
Я не дивуюсь, коли у глиб землі-матері сходять,
Щоб на нещастя своє золото жовте добуть.
Схожі вони на кротів,— ти ж птахів наслідуєш, русе,
Золота хочуть вони, ти — лісового добра.
Русин, щоб гілку омели з високого древа зірвати,
Зважується мандрувать там, де гуляють вітри.
Потім, обдерши кору, наварює клею міцного,
Щоб уловитись могло всяке безжурне пташа.
Маже умілець омеловим клеєм для птахів галуззя
Й суне його наперед, сам же ховається десь.
Пташа громада і навіть Діана сову проклинають,
Та й зловорожий цей рід має своїх ворогів.
Скачуть шпаки і дрозди, і чвари заводять, забувши,
Що принесли собі смерть, свій залишивши послід.
Бо, від забав утомившись, сідають на пень відпочити
(Густо намазаний пень поруч знайдеться якраз)

І посідають юрбою, та мало хто з них відлітає,
Більшість лишається там, де позлітались, сидить.
З засідки миттю пастух вискакує, радий з улову,
І забирає собі ще тріпотливих пташок.

7

Осінь коли забере в гаїв їхні шати зелені,
Дерево миле коли кучері скине свої,
То золотисту омелу пастух із верхів'їв зрізає,
Що в найлютіший мороз, кажуть, найкраще росте;
Тими гілками, що зрізав, годує худобу і кози —
Їжа добірна, смачна, взимку зміцнить череду.
Під деревами чекає худоба на свіже галуззя,
Поки з верхівок дерев падає долу воно.
Там, на вершині сосни чи дуба, сидить супокійно
Й ріже галуззя пастух, не боячись небезпек.
Віримо, що антиподи звисають з землі десь під нами,
Та антиподів своїх має без ліку і Русь.
Бо повисає пастух стрімголов, а ногами до неба,
І головою він в Орк тиче й не має страху.
Гілку зітне він і висить в повітрі ногами угору,
А головою униз, руки теж нижчі від ніг.

V

1

Добре у руській землі живеться ведмедям, оскільки
До опівнічних країв тягнеться ця сторона.
«Russia» — як лише зміниш порядок двох літер, то вийде
«Ursia» — назва її, тобто ведмедів земля.
Там неокраї ліси простерлись, під захистом їхнім
Добрий притулок завжди, лігвища має ведмідь.
Там простяглось навсібіч широке і дике безлюддя,
Звір волохатий завжди їжу знаходить собі.
Здобич солодку бори соснові дарують ведмедям,
Повно із Гібли медів в дуплах знаходять вони.
Бо наймиліший притулок для бджіл медоносних — то сосни,
Тут селянин для роїв має на дереві борть.
В лісі багато, проте, грабіжників ходить зухвалих,
Широколапий ведмідь ласий одвіку на мед.
Розповідають дива нерідко про плем'я ведмеже,
Бо ведмедиця чудних завжди приводить малят.
З подивом, що не подібних до себе народжує діток,

Віри не йме, що її плід не такий, як сама:
Родиться покруч якийсь, що потвору нагадує дику,
Мовби Люціна за щось гнівна на неї була.
Аж як рости починає, то шерстю вкривається й вигляд
В нього ведмежий тепер — справжній ведмідь вироста.
Як Козерог дає сонцю гостину в мандрівці по небу
І як морозом важким люто повіє зима,
То цілу зиму ведмеді дотримують посту; хто знає,
Що за солодкі меди смокчуть із лапи вони.
Так живуть ті, що в лісах і досі гуляють на волі,
Ті, яких задля розваг не приручив чоловік.
Руси з барлогів і лігвищ малих ведмежат забирають,
Тільки-но підстережуть, що ведмедиці нема.
Поки ще сили ведмідь не має великої в тілі,
Поки у м'язи його вроджена міць не ввійшла,
Руси тямущих звірят привчають до штучок усяких,
Молодь, до всього тямку, школять на різні лади.
Розуму й думці скоряється сила — і бога земного
Перед собою увіч дике вбачає звіря.
Змушують музиці в такт підстрибувати якнайлегше,
Щойно долине до вух голос сопілки хрипкий.
Так-от гармонія може надати і диким створінням
Певного ладу, щоб рух звукам ритмічним корився.

Любить ведмідь наслухати святкове грання милогучне,
Скорюють диких звірят музики звуки святі.
Навчені зовсім по-людськи, показують штуки всілякі,
Так забувають вони вдачу свою лісову.
Тільки їм харч покажи — і прямо стають за наказом,
Вираз обличчя людей звіра приводить у рух.
Вміють незгірше вони наслідувать танець розпусний,
Що то весела юрба любить його витинать.
Хай оті танці — благаю! — невинне дівча оминає,
Поки в матусі воно ще непорочно живе.
Хай також чиста матрона минає ці ігрища буйні,
Щоб, бува, з сорому їй не довелось червоніть.
На непристойний танок, о дівчино, ти не поглянеш,
Квітці невинній такій скромність лише до лиця.
Радше пани хай ведуть сюди своїх слуг зледачілих,
Перед видовищем цим хай їх повчають отак:
«Вчись працювати, неробо, на прикладі звіра дурного,
Адже принука, дивись, скорює диких тварин.
Бач, із ведмедя який танцюрист може вирости славний,
Ти ж, хоч і муж, а проте доброго діла не втнеш».
Як додаси до тих слів ще й різок, то бий не до крові,
Так-от недбальця слугу розуму, певно, навчиш.
Водять по різних містах ведмедя, показують людям,—

Дуже милуєшся ти, русе, видовищем цим.
Тут інструменти усякі — й сопілка, й кіфара, і сурми —
Разом заграють — і люд радо ступає в танок.

2

Водяться й білі ведмеді так само у руському краї,
Там-таки й бистрі зайці з білою шерстю живуть.
Славиться руська земля коштовними хутрами; шуби
Лисячі та кожухи руси вивозять на торг.
Думаю, що не дорожче колхідське руно цінувалось,
Хоч і блищало воно, кажуть, вогнем золотим.
Знаємо ми, що Ясон, грізні небезпеки здолавши,
Золотосяйне руно на батьківщину привіз.
Як же нам руське, своє пристало руно цінувати,
Хутра, коштовність яких вища від рун золотих!
Бачиш, які тут багатства на півночі, під Аквілоном,
Де суходіл від льодів ділять стрімкі береги,
Де є печера, домівка Борея, страшне його царство,
Де вітровінням лихим царські палати шумлять,
Де породила крилатих синів, Калаїса і Зета,
Мати Орітія їх від Аквілона-отця.
В руській країні грізний Ерихтоніїв зять навіває
Холод зимовий, річки вихором сковує він.

Подихом гострим, сухим він змітає із неба хмарини
І, розігнавши усі, ясну погоду несе.
Тут товариство Бореєве: Псіх і Кристалл разом з Авом
Сковують льодом моря, всі їхні пінні вали.
Хвилі пливкі на холодні ковадла кладуть і важкими
Молотами скільки сил б'ють по холодній воді.
Здійснюють все це вони в гіперборейських печерах,
Де у палаці небес Полюс яскраво блищить.
Там, де цілісінький рік — одна тільки ніч, як і днина,
Тільки дві ранні зорі бачать і літо, й зима,
Псіх роздуває міхи широкі й коловертю крутить,
То поверта течію, то затягає у вир.
Ав то вповільнює воду і сковує твердю потоки,
То зледенілим річкам вільно спливати велить.
Марно закляклі долоні він хуканням хоче зігріти,
Замість тепла з його вуст тільки й виходить мороз.
Знов же на зиму Кристалл кує льодове покривало,
А для полів крижаних робить долівку міцну.
Панцир крихкий льодяний він по морю широкому стелить —
Навіть Нептун через те дикість гамує свою.
Так у холодних печах льодисті куються громаддя,
Серед морозів важких праця невпинна іде.
Грізно в повітрі гримить Аквілон, та не сиплються іскри,

Зблискують молоти — вниз паморозь густо летить.
Часто на змерзлих полях льодові мерехкочуть жарини,
Гонить їх зимний Борей подувом дужим своїм.

3

Ця непогода небесна призводить до того, що звірі
В хутра сповиті цілком, у найдорожче вбрання.
Тут і Сатири живуть, синове холодного лісу,—
Це напівдикий народ, міст він не знає, ні прав.
З луками й стрілами йдуть вони полювати на куни,
І на прудкому бігу ловлять чимало тварин.
З царством Московським Литва межує на сході кордоном,
Обмін товарів своїх з краєм сусіднім веде.
Шкури везуть з тих земель горностаєві та соболеві,
Сірі завозять також шкури ненатлих вовків,
Заячі шкури так само, лисиць і куниць многоцінних,
Шкурки тхорів, і твої, білко з пухнастим хвостом.
Волосом теплим, розкішним милують нам тіло чудові
Видрячі хутра, м'які й ніжні, як тиха вода.
Отже, везуть водночас до Любліна-міста на продаж
Землі московські й Литва всякого безліч добра.
Все, що на цілому світі впольовують чи виробляють,

Звезено, щоб продавать в Любліна мурах святих.
Блага земні, як і блага, даровані людям морями,—
Все в цьому місті тобі запропонують купить.
Турки, індійці й Сабейська земля надсилають товари,
Можеш чимало знайти тут і вірменських багатств.
Навіть китайці зі Сходу привозять добірні тканини,
Що шовковик їх напряв, найдивовижніший скарб.
Навіть Британія, морем відділена від суходолів,
Власне довозить добро на багатьох кораблях.
Також і царства, які простяглись на Бореєву північ,
Ті, які в вічних снігах льодом закуті лежать,
Всі вони в Любліні крам із теплих країв набувають,
Те, що на продаж сюди землі прислали чужі.
Також п'янливий фалерн везуть із гарячого півдня,
Як і угорське міцне, й грецьке виборне вино.
По суходолу й морях ти, Вакху, дари свої шлеш нам,
Так, що і в нашій землі кров продається твоя.
Вина, які лиш дарують Мінойська земля і Метимна,—
Всі надсилає сюди пристрасний бог Діоніс.

4

Русини мають свою причину для шалу, о Вакху,—
Руку свою відверни, що подає нам вино!
Без винограду вони впадають у безум. Зростає
Всюди у руськім краю хміль, що сп'яняє людей.
Я припускаю, що два Лієї колись панували,
Царство велике своє навпіл ділили вони.
Як над морями Нептун, Плутон над Аїдом царює,
В небі Юпітер владар з часу, як батька прогнав,—
Так, мабуть, двоє богів ділили свої володіння,
Двоє пияцтва батьків мають два царства свої:
В землях гарячого півдня лишився один верховодить,
Другий в північні краї владу свою переніс.
Так ось два Вакхи, що забавку роблять із нашого мозку,
Сили з'єднавши, тривку владу над світом взяли.
Перший, проте, посадив на півдні лозу виноградну,
Отже, у теплих краях Вакхів нуртується дар.
Під виноградник добірний шукають гарячих узгір'їв —
Їх осяйний Аполлон гріє промінням своїм.
Бо на холодній землі винова лоза не зростає,
Жовтій Церері, либонь, личить місцина така.
Видно, на скіфських полях намарне плекав винограддя

Вакх наш сарматський — земля тут не приймає лози.
Бо проти волі землі всяка спроба садити — даремна,
Тож і зусилля його добрих плодів не дали.
Виросло дике вино, не рівня солодкому грону,
Ягода дика, якій не порадіє ніхто.
Тяжко замислився він, як людям усім догодити,
Як звеселити серця, вигнати з серця журбу,
Хміль він угледів, розпещений більше, ніж інші рослини,
Рясно-бо так обіймав любу підпору свою.
«Приземком» звуть його часто чи кажуть: «причепа вербова»,
Елліни ж хміль нарекли «буйним», або «повзуном».
Так розпира його буйність, що віття йому заплелося,
Хміль і підпори свої звоями оповива.
Зерна досипавши, Вакх набрав твоїх шишок, свавільне
Зілля, і довго варив все у воді річковій.
Потім женцям він утомленим дав цей напій незвичайний,
І савромати взяли вариво, й радо пили:
П'яна громада спочила, подолана свіжим напоєм,
Мов повмирали усі, ніби в могилу лягли.
Та, пробудившися, знов шукають вчорашнього трунку,
Не нарікають вони, випивши згубний дурман.
Згинув Ікар; але Русь не пропала, нового напою
Звідавши, ще й вихваля радісно Вакха свого.

Зветься напій «церевізія» через Цереріну участь,
Троє ж богів увійшли в спілку, щоб він народивсь:
Вакх, який хмелю добув, і Нептун, океанів володар,
Мати Церера для них збіжжя своє принесла.
Зерно Церера дає, Нептун — для розведення воду,
Безум пробуджує Вакх, зваблює хмелем юрбу.
Отже, богиня ясна з двома поєдналась богами,
Збурює мозки напій, збурюють мозки людей.
Вакх-винахідник, уздрівши, як руси його привітали,
Як похваляють його свіжозготований дар,—
Зілля розводити став, рясні хмільники кучеряві,
Так, аби пам'ять про це вічно між русів жила.
Приземки як підростають, шукають опори довкола,
Щоб розбуяти як слід, пнуться до інших дерев.
Допомагає їм Вакх, і радить, і вказує стежку,
І на підпірках своїх держить дозрілі дари.
Хміль, як дістане підтримку, буять починає щосили,
Переростає, в'ючись, довгу опору свою.
Тішиться, що одружився, в подружніх обіймах застрягши,
А як подру́ги нема — ляже на землю вдівцем.
Як близько нього ліщина рамена свої простягає
Чи по сусідству росте в затінку поруч верба,—
То своїм тілом жаждивим закручує звої численні,

В парі із древом гнучким хоче прожити свій вік.
Спробуй тепер заперечить, що єсть у дерев та у зілля
Власне чуття: вочевидь приклад рослина дає.
Нюхом вона почуває на відстані древо-опору,
І напинає стебло, й тягнеться впрост до мети.
Чує на дотик і, стовбур зустрівши, його обплітає,
А, обкрутивши, відтак держить щосили його.
Робить і випитий хміль те саме у мозку людському,
Тілом п'яниці чимдуж вертить на всякі лади.
Ось він виучує п'яних не йти, а безглуздо стрибати,
Буйне завзяття дає та відчайдушну снагу.
Видатись може: кудлатий ведмідь під кіфару танцює —
Русин і русинка йдуть, п'яні, в безстидний танок.
Вакх наш сарматський, утішений зіллям, що виростив сам він,
До глиничан поспіша, в їхні зелені краї.
Їх научає він хміль садити в широкому полі —
Десь-то побачив грунти, здатні сприяти йому.
І глиничани, навчившись плекати витку цю рослину,
Мають прибутки значні — зілля на продаж везуть.
Валки великі із хмелем нерідко й до нас присилають,
В нашому місті не раз видно великі мішки.
Знати з плодів, що брати-близнюки, і обидва богове
Винайшли світові дар — задля святочних утіх.

Хміль-бо у братній любові наслідує віть виноградну,
І на однаковий лад хміль із лозою ростуть.
Як вимагає лоза підпори — дбайливо підв'яжуть,
Хміль підпирати пора — напоготові тички.
Ягоду ще молоду листком укриває лозина —
Хмелю насіння також шишечка криє мала.
З кореня винна лоза виростає, покинувши землю,—
З кореня пнеться і хміль, ледве надходить весна.
Хміль і рясний виноград збирають у ту саму пору,
Бо достигають вони разом в осіннім теплі.
Ягоди винні наш ум сповивають тяжкою імлою,
Кров твоя, Вакху, також тьмарить свідомість людську.
Паморочить почуття й осліплює міць виногронна,—
Бога сарматського хміль їй не поступиться теж.
Так ця нестямність обох їх об'єднує в дружнім союзі,
Над цілим світом вони владу велику взяли.
Отже, Еллада нехай свої келихи буйно вславляє,
Чаші тутешні також втіху велику дають.
Хай винолюбний Гомер вихваля свої трунки піснями,
Хай виноградну лозу славить аж під небеса —
На батьківщині у нас є солодкий напій, що Церера
Разом із Вакхом дають, гойно змішавши дари.
В суміші цій, о Нептуне, коли б ти зберіг свою міру,

Третя частина твоя мила була б нам усім,
Що ж, коли пайка твоя часом більша, ніж внесок богині,
І затираєш сліди участі товаришів.

5

Хто перший вивчив людей, щоб палили бродило, не знаю,
Хто такий злочин зробив, теж невідомо мені.
Хто перший постановив, щоб палити і Вакха, й Цереру,
Хто це вогненне питво перший явив, розкажіть!
Давні-бо руси по селах своїх того лиха не знали,
Про його вжиток ніхто навіть ніколи й не чув.
Лиш у багатих домах давали його по краплині
Перед обідом, та й то як лікувальне питво.
Всім очевидно, що біс якийсь (не скажу його ймення)
Винайшов брагу, що й Стікс був би стидався її.
З чорної сажі зварив він проклятого цього напою,
Диму леткого додав, злагодив мішанку цю,
Дурень щоб пив, не відчувши смаку піднебінням стверділим,
Щоб пропалила вуста смoрідна ця рідина.
Чернь розпиячена п'є і волає, щоб інші впивались,
Вип'є п'яниця напій, крекне й на землю проллє.

П'є він і келихи лає, нікому нічого не винні,
Платить, і знов вимага, і проклинає питво.
Потім, похнюпившись хмуро, клене все, що бачить навколо,
Й хвалить отруту, яку так безсоромно купив.
П'є, й лихословить огидно, і кашляє, крекчучи хрипко,
Спльовує й зараз же знов хоче тлумити жагу.
Потім, коли в усе тіло поволі проникне отрута,
Мозок коли вже проймуть випари з того питва,
Звихнено-хвора жадоба напою поволі зростає,
Келих, який проклинав, знову з жагою бере.
Він починає шаліти, в очах всі предмети двояться,
Люті рум'янці почнуть вже виступать на лиці.
Втратив розважливість мозок, і стриму жадання не мають,
Вже із чола і з лиця вроджений сором зника.
Замість розмови — лиш крик, і не голос, а галас лунає,
Сварка — лайливі слова, вже не розвага, а шал.
Непогамовані жарти — учинки страшні викликають,
Дотепи п'яні й дурні кровопролиття несуть.
Демон пияцтва здобув над тілом і духом звитягу,
І над тверезістю він стяг перемоги встромив.
Він переможених кидає долі, у твань та багнюку
Топить, з людини не раз робить потвору страшну.
Сморід із вуст пияка іде нестерпучий, собаки

Тичуть сп'янілому в рот слиняві морди свої.
Жезлом не іншим торкнула Уліссових друзів Цирцея,
Словом не іншим гостей зачарувала вона.
Тих одмінила в свиней, а других — в ослів довговухих,
Змусила інших прибрать вигляду хижих вовків.
Декому випало в клятих палатах собакою гавкать,
Іншим — неначе волам, сіно жувати в хлівах.
Плин нерозведених вин, пияцтво — правдива причина,
Що одмінила їх вид, перетворивши в потвор.
Ось наймагічніший жезл, чаклунське знаряддя Цирцеї,
Що на скажених тварин перемінила людей.
Жодне, одначе, вино не може пошкодити дужче
Тілу, аніж вогняна палена ця рідина.
Сил позбавляються люди, хворіють вони на печінку,
Більша частина життя й краща також пропада.

6

Справді, земля відмовляє Русі у лозі виноградній,
Доброго меду, проте, має доволі вона.
Росяний трунок солодкий там робиться: мають-бо руси
У медоносних лісах безліч пахких стільників.

З неба на зела квітучі росу посилає Юпітер,
І випиває бджола богом уділений дар.
Потім летить і кладе в дупло порожнявого дуба
Все, що трудом здобула з безлічі гожих квіток.
Йде селянин, і рої викурює, й мед забирає,
Повні комори його славного цього добра.
Варять із меду питво, води домішавши і хмелю —
Ось як чудесний напій руси готують собі.
Сину Італії, вина твої не зрівняються з медом:
Маєш добірне вино — руський незгірший нектар.
Вина дає нам земля волога і жирна; та з неба
Владний Юпітер меди нам із росою дає.
Мед — сам Юпітер створив; ти, Вакху,— творець винограду,
Поруч з Юпітером ти менший і слабший божок.
Родом вино із землі; меди — із небесного роду,
Те, що роса — із небес, не заперечить ніхто.
Як від тяжкої землі легковійне ніжніше повітря,
Ліпші настільки ж меди, ніж земнородне вино.
Сам Ганімед подає цей напій при столах олімпійців,
Геба квітуча також звикла меди наливать.
Винниця людська — земля, повітря — то винниця божа,
З неба остача медів прямо спливає на Русь,
Отже, для інших лоза виноградна породжує вина,

Ти, русе, п'єш лиш нектар, розкіш великих богів.
П'єш ти амброзію світлу, що з божого дому, Олімпу,
Крапле росою — твоя, певне, щаслива земля.

7

Всюди бджолині рої дзижчать у лісах і на луках,
Всюди тужливо звучить їхнє бриніння сумне.
Бджіл роботящих громада густими роями злітає
І стільники воскові ставить в дуплавому пні.
Так ось самі, без наказу, у темне дупло понаносять
Меду, і з нього ніхто дані від них не бере.
Що ж, як дозволиш, читачу, стару оповім тобі казку —
Розповідають її люди у нашім краю.
Як тільки все, що великі мужі розказали, правдиве,
Правда і все, що тобі, милий читачу, скажу.
А як і в царських палатах теж вигадки оповідають,
Вибач, читачу, прошу, бо легковірні і ми.
Пень спорохнявілий довго стояв; в ньому дятли невтомно
Їжі шукали собі й ширше зробили дупло.
Сови вже там загніздились і пугач, що світла боїться,
Вибрав пристанок зручний, захисток певний в біді,
Щоб, коли зграєю стануть сварити малі пташенята,

Голову швидко свою міг заховати від них.
Та, як оселя оця була вже покинута всіми —
Справді великий живіт в цього порожнього пня,—
Бджолам ощадним схотілося царство своє заснувати
В ньому — з гудінням вони табір кладуть у дуплі.
Вводять царицю свою в заселену щойно домівку —
Так порохнявий цей пень бджоли в обладу взяли:
У глибоченне дупло вони свій добуток приносять,
Росами зроджений мед кожна в комірку кладе.
Тягнуть нектар у глибінь, і панує там лад досконалий,
Дорогоцінний цей плин зносять у прихисток свій.
Людям не платять данини вони і прибутків не ділять,
Не відбирають вони у батьківщини добра.
Так, навісного тирана позбувшись, республіка вільна
Може безпечно рости, скинувши з себе ярмо:
Вже невситимий збирач податків тяжких не стягає,
Ти до вподоби живеш, мужу, і праведний ти;
Всюди комори стоять, а стоги небеса підпирають,
Ширшає стайня, росте з року на рік череда.
Так і той рій молодий розрісся у місці глухому,
Ані грабунку не знав, ані задимлених рук.
Тож найсолодші меди громадилися довгі роки
У лісовому дуплі, в тому порожньому пні —

Там була праця батьків, так само і правнуків праця,
Декілька вже поколінь зносили пильно нектар,—
Врешті, великого дуба дупло вони сповнили медом,
Повне дуплище було аж по самісінький верх.
Звиклий до праці народ, з царицею разом квірити
Давню домівку свою враз ухвалили лишить.
Бачив голодний ведмідь покинуту ними оселю,
Кидався на стільники щедрі, на здобич свою.
Часто — бо так уже звик — у глибоке дупло він залазив,
Щойно лиш голод, було, в лісі густому вчував,
І поїдав він спокійно солодку поживу медову,
Бо не боявся ні бджіл, ані болючих їх жал.
Руський ішов селянин безлюдними хащами лісу,
Дуба знайшов і дупло, виявив схований мед.
Ледве на стовбур він видерся, вглиб зазирає і бачить:
Збиті й поламані всі повні добра стільники.
Пильно вдивляється він і меду жовтизну вбачає,
Та, щоб дістати його, не досягає рука.
Спало на думку йому спуститися в повне дуплище,
Бідний, не відав, яка меду велика глибінь.
Отже, в порожнього дерева отвір глибокий спустився
І заважким тягарем між стільниками упав.
Там у м'який вбився віск, застряв по самісіньку шию,—

Часто в омелі липкій так застрягає пташа.
Наче комаха в смолі тягучій чи в жирі густому,
Русин, упавши в нектар, майже похований був.
Кажуть, він гірко заплакав і так ось почав голосити,
Ревні молитви й жалі богові він посилав:
«Що допоможе тому, хто в пута зі злота закутий?
Дорогоцінний метал в'язню полегші не дасть.
Як затягнути кому збираються зашморг на шиї,
Що за різниця, яка буде у нього петля?
Що за полегкість у смерті подасть мені мед? Все одно вже
Бідному, де потонуть, серед яких драговин.
Та, окрім того, ще важче від смерті — її дожидання
Та відчуття, що вона невідворотно гряде.
Двічі вмирає усяк, хто блідне від смертного страху,
Жах перед смертю і сам — образ її навісний.
Боже, володарю зір, якщо є милосердя на небі,
Видобудь тіло моє з солодощів цих на світ!
Хоч повеліла судьба, щоб людина в медах потопала,
Зглянься на долю мою, сило небесна, рятуй!
Дуже для нас крихта меду, у мисці принесена, мила,
Тільки вже з рота мого присмак медовий пропав.
Гину я в плинних медах, хоч смерті бажати не міг я,—
Скільки б тут доброї мав їжі один чоловік!

Снідать хотів я — тепер сніданок мене убиває,
Їм безупинно обід — годі додому піти.
Злодія здобич трима, хоч господаря вдома немає,
Отже, являю тепер дивної долі взірець.
Нащо грабунок карати і мститись на злодії? Здобич
Не дозволяє мені діло лишити своє.
Те, чого взяти не можу, якщо воно зветься здобутком,—
Робить одразу ж мене здобичі вбогим рабом.
Я обіцяю й несхибно здійсню, якщо тільки від смерті
Нині врятуюсь, як ви поміч, богове, дасте:
Воску пожертвую вам; у ваших поставлю я храмах
Свічі, що будуть, клянусь, товщі за стовбур оцей.
Меду я тисячу відер до ваших святилищ нестиму,
Храм величавий ось тут я побудую для вас».
Аж розсмішили богів ласкавих обіти нещирі,
З жаху побожність така перетворилась на жарт.
Так він клянеться — і чує, що дуб іздригнувся вершечком,
Чує він, як у дуплі голос жахливий озвавсь.
Аж перестав нарікати і слово в тремтячому горлі
Стримав: крізь темне дупло звіра кудлатого вздрів.
Це, зрозуміло, ведмідь ішов по звичайну поживу,
Не здогадався, що тут спільник по здобичі впав.
Хитро задкуючи, звір спускатися став у дуплище,

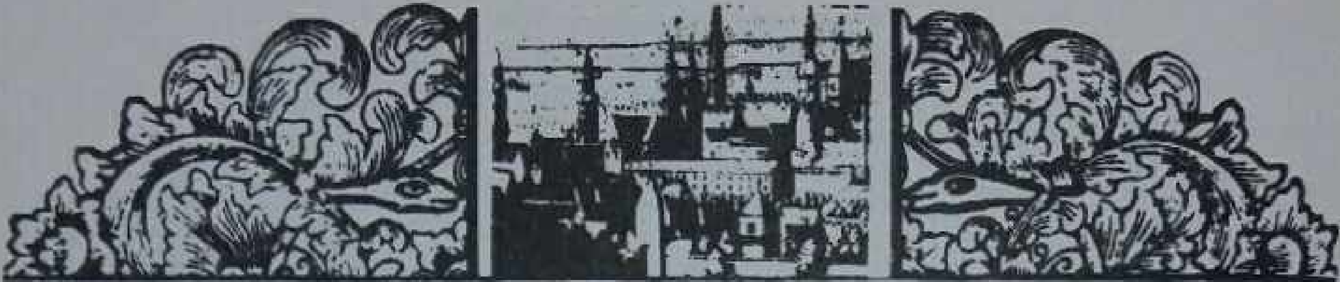

Добре він заздалегідь обміркував поворот.
Влізши всередину, древо солодке облизує й тисне
Зверху на русина він, той же злякався ще більш.
Тут нещасливець схопив ведмедячу зігнуту лапу,
Щойно відчув на собі звірову всю ваготу.
В темнім дуплищі ведмідь, охоплений страхом так само,
Лізе нагору, аби отвір знайти рятівний,
І витяга за собою із товщі застиглого воску
Русина, тягне на світ мужа, що лапу тримав.
Той, як дістався назовні, утішивсь, а звір утікає,
Все ще здається йому, ніби звисає тягар.
Русин, причина страхів, від тебе давно відчепився,
Ти ж, о ведмедю, чимдуж кинувся навтікача.
Дивом таким врятувавшись, зрадів селянин надзвичайно
І про обіти забув, і про молитви свої.
Наче бруднюща свиня, що викачалася в болоті,
Так нещасливий брехун медом обліплений був.
Ціле на нього село дивилось, як він повертався,
Він же про все, що було, розповідав і тремтів.

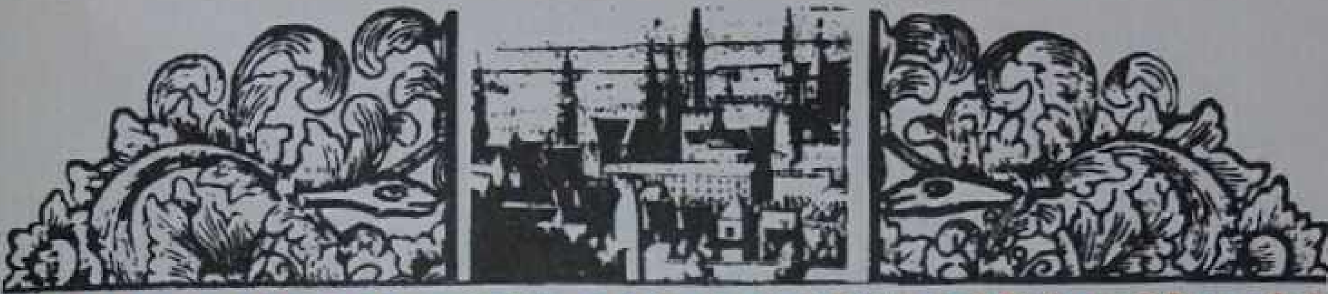
VI

1

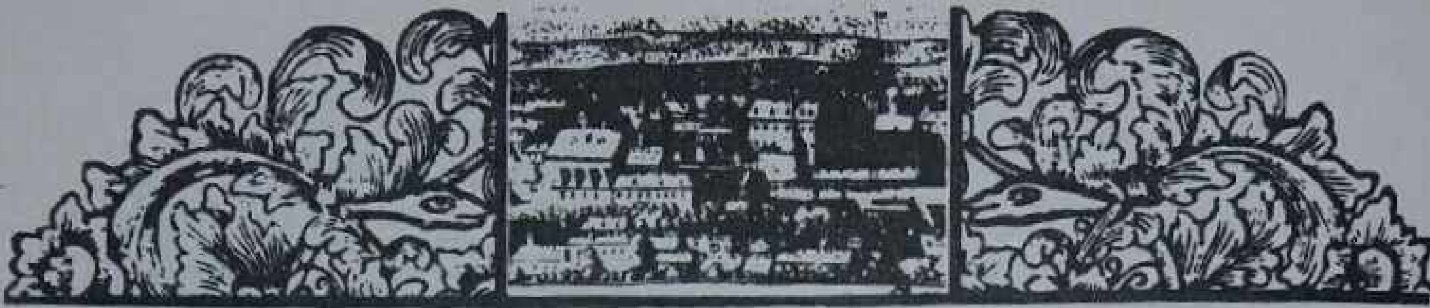
Досі я ладом простим співав про ліси, та пора вже
І про міста заспівать, як і про села Русі.
З-поміж усіх руських міст найперше стоїть перед нами
Наше святе місто Львів, слава народу і честь.
Радуйся, захисте мій, ціль праці моєї, оздобо
Віри старої й красо, широ вітаю тебе!
Городе чесний, ти здалеку перший пророків нещирих
Ніби зачув і замкнув брами свої перед злом.
Не одурив тебе вовк у шкурі овечій,— збагнув ти,
Що то за пошесть іде, хоч і прикрита була.
В міста осерді стоїть на варті духовний владика,
Він святим чинам права благословенні дає.
Славний він пастир, що зло у зародку знищив, не давши,
Щоб ця біда підповзла і до суглобів також.
Пастиреві помагає сенат із мужів найзначніших,
Так, що облесній чумі — єресі — вступу нема.

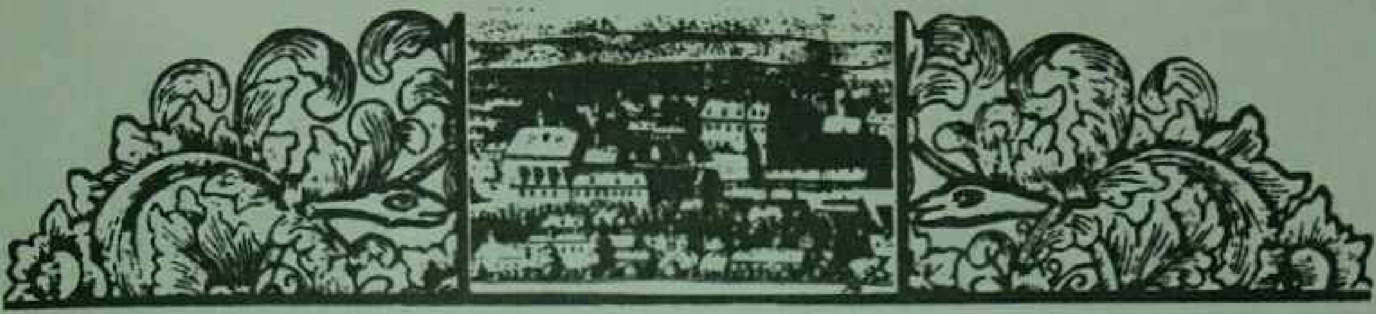
Городе Лева святий, тримайся, скало марпесійська,
Віри прадавньої ти не відступайся повік!
Хмари ідуть над твоєю оселею славною, місто,
Вежі — то сила твоя, й мури, і замок, і вал.
Замок на мури оперся і грізно на скелі стрімливій
Ген височіє — усім здалеку видно його.
Піснею я Пієрід сюди прикликав, щоб розрадить
Жаль, що немає у нас вкритої лавром гори.
Замок гостинний вони пізнають, оглядають все місто,
Хвалять закони святі, вірність, побожність і лад:
Благословенна в віках, пишайся, кохана оселе,
Ти у щедротних руках держиш всесвітні скарби!
Різне добро, яке ми по всяких зустріли країнах,
Зору людському всякчас гордо являєш, о Львів!
Ти межи двох просторіней великих, у світі єдиний,
На пограниччі тепла й вічних морозів стоїш.
Зводишся ти на краю просторів, снігами укритих,
Де з незапам'ятних пір дикий царює Борей,—
Збіжжя, дозріле під владою змія, що полум'ям дише,
Шле добровільно тобі спалена сонцем земля.
Також і всяке добро, осяяне сонцем полярним,
Снігом укрита земля радо тобі надсила.
І дорогого каміння, і злота, добутого в горах,

Маєш ти вдосталь — скарби з двох прибувають світів.
Вежі шпилями до хмар сягають, і горді будівлі
Зносять покрівлі свої до піднебесних висот.
Кращий із храмів міських найяснішій присвячено Трійці,
З царською пишністю він щедрі оздоби несе.
Другому храмові славну й шановану назву «Синаксис»
Блиском сяйливим своїм тіло Христове дало.
Третій — Бернардів оплот: суворий устав аскетичний
Тут научає ченців скромності і простоти.
Скромним вдоволені завжди, від цілого світу відтяті,
І, згідно правил своїх, всі вони в бурих плащах.
Жебрана страва у них і заплачена стиду ціною,
Скромно вживають її, з благоговінням їдять.
Вдень і вночі вони молять спасителя й славлять піснями —
Так цілі ночі вони часто проводять без сну.
Тіло терзають своє, батогами шмагаючи густо,
Радо наругу й біду терплять, і муки важкі.
Тут і вірмен волохатий, багатий на пахощі всякі,
Свій незліченний товар просто зі Сходу везе:
Шовк і тканини з бавовни, нитки золоті, й срібну пряжу,
І килими, що на них турок лягає спочить.
Калмуса корінь, імбир, зерно кардамону і зілля —
Те, що в народі його звуть «запашний очерет»,

Перець у нього, і лік на печінку найкращий — ребáбар,
Єсть і мускатовий цвіт, і червонястий шафран.
Тут, залишивши вітчизну, навік оселились вірмени,
Давній, уславлений рід вільних і чесних мужів.
Їхні священики тут, із пишним начинням церковним,
Тут за обрядом своїм храм збудували вони.
Руси також тут живуть і держаться грецької віри,
Мають і храми святі, вірні обрядам своїм...
Годі про це — повернімось до славного міста, щоб врешті
Те, що задумали ми, аж до кінця довести.
Треба співати мені про сенат і про чинні закони,
Замки і брами згадать, і благолiпні доми;
Й вас, величаві палати, які будували сарматські
Владарі: трон там ясний, гідний Юпітера дім.
Розкошів царських оселе, веселощів місце безпечне,
Сонячна грива у дім ллється крізь гратки вікна!
Високо вежі стрункі стримлять: унизу омиває
Їхні підвалини Стікс, неба сягають шпилі.
З вежі годинник видзвонює всі скороплинні години,
Знати несхибно дає кожну хвилину життя.
Стрілки показують точно минущого часу перебіг,
Зубчасті кола й на мить не зупиняють свій рух.
Звуком подвійним, приємним для вуха сурма виграває,

Отже, засвідчує нам: часу частина пройшла.
Безповоротність годин, що прудко збігають на безвість,
Завжди нагадує нам: час — найкоштовніший скарб.

2

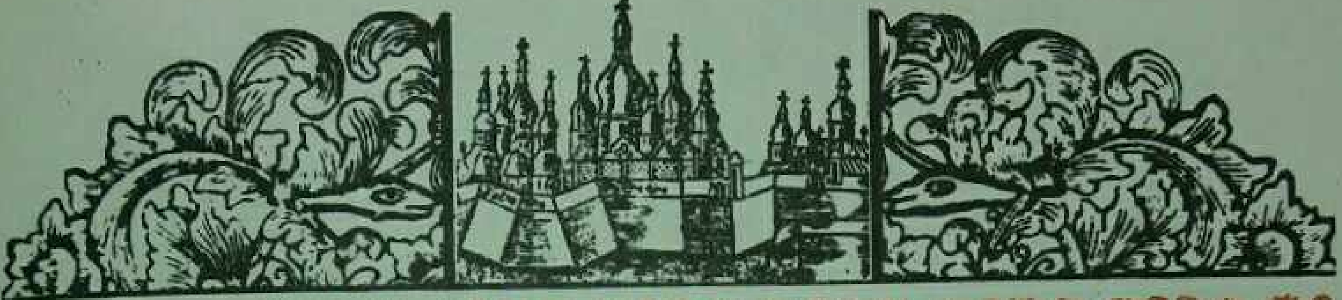
Саме сказати пора, як Замостя підноситься нині,
Кличе його до життя воля самого творця.
Землю розкопано вже, і підвалини міста заклали,
Зорі Сатурна з небес світять прихильно йому.
Ринки будують — самі Меркурій й Вертумн помагають,
Майїн-бо син хоче й тут мати владарство своє.
Лагідно сходять Юпітер й Астрея сама з Терезами:
Ратушу ставлять також, ради будується дім.
Тут царюватиме вічно Феміда з законами Правди,
Будуть судити людей радні достойні, старі.
Воїн Градів саме тут спорудив свої мури крицеві,
Щоб жоден ворог не міг з військом ступити сюди.
«Тут мені любо спочити й подбать про Замостя,— сказав він,—
Хай не посміє ніхто з Марсом почати війну».
Нашого міста колись основи тут скромні лягали,
Де тепер, бачиш, росте сила камінних громадь.
Біля Замостя колись розгромлено гетів могутніх,

Скіф його не зачепив, з жахом лише оминув.
Отже, храм Януса ви тепер зачиняйте, богове,
Тут, відслуживши грізну́ службу, замешкає Марс.

3

Києве древній, колишня великокнязівська столице,
Скільки зберіг ти слідів славної старовини!
Мури й руїни старі по левадах розсіяні нині,
Зілля й висока трава криє забутки твої.
Є ще багато людей, що шукають тут залишків Трої,
Тільки ця казка пуста не до вподоби мені.
Де, скажи, нині ті ріки, що вовну овець червонили,
Як багряніла колись Ксантова бистра вода?
Де ті ідайські джерела і де Сімоентові хвилі?
Понад їх плином швидким Троя стояла колись.
Києве, витримав ти неситу навалу ординську,
Скіфів також проганяв, що сагайдаки несли.
Часто на мури твої вороги нападали нещадні,
Варварів зграї не раз поле топтали твоє.
Збройний орач засіває і жниво збирає при зброї,
Завжди за спиною він повний трима сагайдак.
Кров'ю оплачене збіжжя привозять селяни додому,

Щоб зберегти його — теж кров проливають свою.
Кидають часто сніданок, бо ворог вже звичний приходить,
Ворогові вже на раз вариться в полі обід.
Звикли людей грабувати ординці, народ нечестивий,
Що на оселі твої наскоки робить не раз.
Бродом навчились вони Бористену проходити хвилі,—
Справжньому морю, бува, рівна води глибина.
Села плюндрують вогнем, а тих всіх, кому старість чи неміч
Взятись за зброю не дасть, стрілами тут-таки вб'ють.
Швидко на конях летять, аби стріл уникати, куди лиш
Огирі їх понесуть, вихор куди їх порве.
В'ються у лютих потвор чуби на їх головах голих,
Вибрита завжди у них шия червоно блищить;
Чуб той збирається в косу, немов у цибулі, ще й видно
Зверху червоні жилки; шапок не носять вони.
Варваре, високо й ти плекаєш підв'язаний чуб свій,
Голову ж бриту твою пасма вкривають рідкі.
В них на губі волосінь в обидва розходиться боки,
Тобто на дві сторони вуса звисають густі.
Лиця у них не зарослі, лиш пух з підборідь вони голять,
І безбородих татар легко прийнять за жінок.
Знайте, що Київ у нас на Русі значить стільки, як давній
Рим для старих християн, має таку ж він вагу.

Києву див не бракує — всіма чудесами своїми
Завжди пишається він, все це покаже тобі.
Глибоко є під землею великі печери, й уздріти
Давні гробниці князів можна у тьмі підземель.
У щонайглибших печерах спочили нетлінні останки
Руських героїв. Чудна доля посмертна у них:
Кажуть-бо, тління ніяке не може торкнути тіла їх,
Що в тишині своїх трун довгі століття лежать.
Вельми дивують усіх святі підземелля: чиї ж то
Руки майстерні могли вирити їх в глибині?
Бо в товщі грунту вони простягаються он як далеко,
Щоб збудувати їх так, царських не стало б скарбів.
Вірю, проте, й довести бажаю всім іншим, що справді
Жодних немає причин, щоб дивувалися ми.
Є в світі ріки, які течуть по землі, і так само
Інші, невидні для нас, десь під землею пливуть.
Часом зникають вони, і річища їх висихають,
І на поверхні річки інше знаходять русло.
Як на шляху течії трапляється нижча долина,
Змінює також ріка напрямок руху старий.
Отже, за тим же законом спливають і ріки підземні,
Там, де печери нові трапляться — звернуть туди.
Щойно вода змінить путь, висихають старі підземелля,

Річка у плині своїм творить печери нові.
Передусім, якщо грунт твердий і не тріскає легко,
То під землею ходи й давні склепіння стоять.
Так, я гадаю, й постали прославлені руські печери,
Що то їм шана така всюди по нашій землі.
Там були русла колись, заховані глибоко в грунті,
А залишились тепер лиш підземелля самі.
Згинув ревучий потік, мов канув у плин Ахеронту,
Сплинувши, бистра вода хід залишила сухий.

4

Хто горду славу твою, Кам'янець, возвеличити може?
Мури твої — кам'яна скеля, твердиня тривка.
Різано брами твої і сходи в суцільнім граніті,
Люди не здвигли тебе — вгору піднявся ти сам.
Не людський геній тебе поставив, а сили природи,
Не породив тебе хист — власну ти твердь сотворив.
Замки твої кам'яні — в одній величезній опоці,
Місто-фортеця — одна ця велетенська скала.
Не будувала людина, а бог сотворив тебе; можна
Штурмом твердиню здобуть — тільки як бог повелить.
Славне начало твоє — мов цілого світу початок,

Ще як людей не було — місто стояло грізне.
Занепадатиме світ і гинутиме від пожежі —
Тільки тоді, Кам'янець, мури твої упадуть.
З-поміж усіх городів найперші звелись твої стіни —
Будуть останні вони з часом лягати у прах.
Мури нехай не людей бояться, а божої волі,
Доки з тобою творець, твердо стоятимеш ти;
Ледве одверне лице — даремно обстоювать мури,
Той же, хто їх сотворив, може і знищити їх.
В стінах твоїх, Кам'янець, оселя твойого владики
І величавий собор посеред міста стоїть.

5

Як не сказати про тебе, о Луцьку, всім музам догідний,
Ти в своїх мурах також бачиш владики лице.

6

Як не згадати про Бузьк, омиване річкою місто,—
Це зусібіч його Буг хвилями так оточив.

7

Також про давній Сокаль сказати пора хвальне слово —
Хоч про поразку сумну ліпше б мовчати було.
Тут богородиці храм пишається в славі великій:
Чудно зачавши, вона бога явила на світ.

8

Наше Городно в густім очереті болотнім виводить
Тьму журавлів, де тече Стир, прохолодна ріка.

9

Варто згадати і Белз, уславлене місто, постале
Серед багнистих місцин. Тут воєвода сидить.

10

Мушу й тебе спом'янути у пісні своїй, о Перемишль,
Ти — Прометеєва твердь, слава велика твоя.
Хвилі солодкого Сяну твої омивають підмурки,
Мають оселю і тут двоє духовних владик.

11

Є на Русі безліч вод підземних, надмірно солоних,—
Сіль, найлюбішу з присмак, видобувають з ропи.
Передусім на ропу багатий Дрогобич, і звідти
Сіль продавати везуть скрізь по широкій Русі.

12

Холм іздалека біліє потужними товщами крейди —
Білу цю речовину тут добувають з землі.
Холмський владика зберіг донині лиш титул свій давній,
Та на додачу йому жодних не лишено благ.

13

З Холма столицю було перенесено до Красноставу,
Тільки й того, що зберіг титул свій митрополит.
Кажуть, що в тому краю кам'яними зробилися сосни,
Я лиш повторюю це: сам не побачив увіч.
Є в тому гóроді став, що вельми далеко розлився,
Назву навіки свою місто від ставу взяло.
Греблю прорвавши, ріка понесла свої води на обшир,

Вепр підмиває ліси і заливає луги.
Річка витворює там великі заглиблення й ями,
І крутежі, повні риб, і широченні стави.
Кожен, хто тільки захоче, виловлює рибу лускату,
Водиться досить її в водах ставків та заток.
Бачив я риби чимало у річці, де вільно рибалить,
Гине ж вона у ставах, де заборона ловить.
Всякому сіть закидати дозволено в річці текучій,
Всім-бо належить ріка, отже, й дари річкові.
Як полювати я можу на птаха, що лине у небі,
І не боронить ніхто ставити сіті на птиць,
Як не належних нікому пташат дозволяється брати,
Хто має право не дать рибу ловити в ставах?
Озеро — спільне угіддя, стоїть, оперезане вічним
Валом, так само й ріка — рів, завжди повен води.
Рік не копає ніхто, ніхто і озер не копає,
Вільну природу нехай не відбирає ніхто.
Більше співать про міста не буду, хоча й випадало б
Інші згадати — у них назви також гідні муз.
Щоб не втомив я тебе, читачу, кінчаю на цьому —
Пісню про декілька міст руських ласкаво прийми.

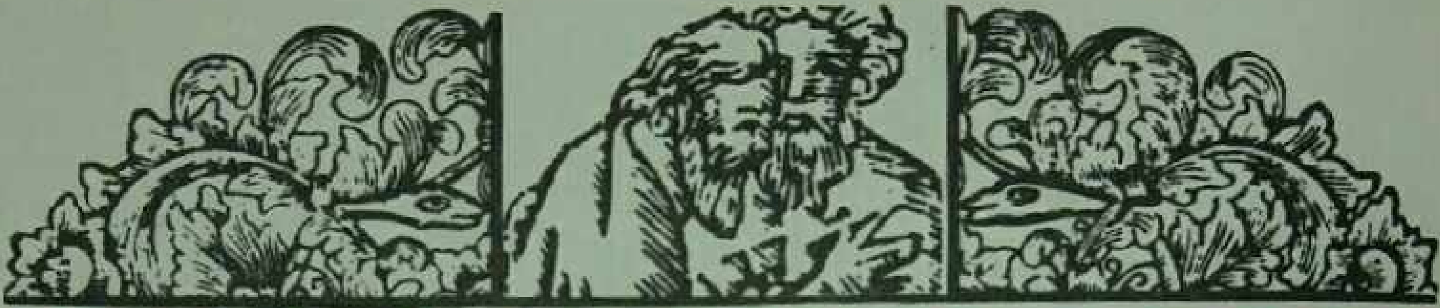
VII

1

Радше тепер дивуватися будеш ти звичаям руським —
Нині про них я тобі віршем своїм оповім.
Як з материнського лона у світ цей приходить дитина,
Згідно з обрядом її миють у теплій воді;
Щойно з вуст хлопчика злине найперша і жалісна скарга,
Що то природа сама, мачуха, вчить нас усіх,
Тут же до храму несуть, щоб очистить водою святою,
Йдуть до живої води, до джерела божих ласк.
Отже, нащадок сільський, що міцні узяли його руки,
Він, що сьогодні як гість вперше цей світ привітав,
З ревним вітає плачем життя свого перший світанок,
Щоб на порозі самім стріти немало біди.
Вже повитуха несе дитину і кропить сльозами,
Долю майбутню вона гірко оплакує так:
«Мила дитино, не плач, як серце твоє чує горе,—
Цими сльозами лиху долю ворожиш собі.

Ти починаєш з плачем свій день, і подібні ридання
Чутимеш наприкінці довгих шляхів життьових».
Так промовляє вона й цілує малятко; старечі
Губи торкають на мить ніжні дитячі вуста.
Тулиться хлопчик до губ і смокче, гадаючи, ніби
Грудь материнську відчув, розкіш правдиву свою.
Кращу поживу, проте, шукає, ніж висохлі губи,
Плаче так само дитя, стихнуть не хоче ніяк.
Аж до потоку іде й несе немовля повитуха,
Там, під містком у яру, тихо дзюркоче вода.
І повитуха, плачем роздратована, хлопцеві мовить:
«Плакати вже перестань, бо полетиш у глибінь.
Рибі і всім водяним дивовижам малого я вкину,
Отже, ридати не смій, миттю замовкни мені.
Хлопчику милий, не плач, урви свою жалісну скаргу,
Кину-бо хижим вовкам, їм на поживу віддам.
Квітко моя, це, напевно, якась чарівниця із пекла
Оком зурочила злим, зачаклувала тебе.
Око прокляте, хай дикі цапи принесуть тобі згубу,
Міць твого зору нехай лиха тобі ж і завдасть.
Тихше, хлоп'ятко мале, у мене є внучка гарненька,
Туго сповита, струнка — буде красуня рости.
Я подарую її тобі, лиш не плач, мій хороший,

А-а! Уже і замовк: видно, сподобався дар».
Врешті дитину стара до церкви двобрамної вносить,
В ревній-бо вірі своїй, русе, шануєш ти храм.
Піп там небритий живе і всім у тім храмі правує,
Довге волосся в попа, довга брудна борода.
Вдома у нього жона і з нею численні нащадки,
Вогнище тепле довкруг тісно обсіли вони.
Вільно попам твоїм, русе, до всіх таємниць не причетний,
Пояс Венерин знімать, як недоторканий він.
Не дозволяє закон, проте, одружитися ще раз,
Як умирає, бува, перша дружина його.
Теж, якщо дівчину хто позбавить природної цноти,
Як розстається вона із непорочним вінком,
Взяти за жінку таку — для священика гріх непростимий,—
Сам непорочно живи і непорочну бери.
Входить стара, й охрестити покірливо просить дитину,
А як не може впросить, гроші в пригоді стають.
В виборі імені часто між русами йде суперечка,
І ворожбою вони звикли наймення шукать.
Залишків скільки прадавніх повір'їв у них ще зосталось,
Звичаїв скільки старих в руських краях збереглось!
Скроплює тіло священик святою водою і маже
Груди, чоло та вуста дітям єлеєм святим.

Плаче дитина зі страху, бо раптом водою скропили —
Мокру голівку її в білу пелюшку спов'ють.
Втішене йменням новим, з помитими чисто руками,
В рідний вертається дім з храму мале дитинча.
Правда, ще ніжками йти не може до мами хлоп'ятко,
Тож на тремтячих руках баба горбата несе.
Просте селянське їство живить руських дітей, і звикають
Жити суворим життям — так, як у Спарті жили.
Забавка перша у них — накинуть на палицю віжки,
А вже по тому справлять ігрища всякі й танки.
Вершників тут перегони наслідувать хлопчики вчаться,
То завертати навкруг, то чвалувать навпростець.
Вершник несе скакуна, а здається йому, що в сідлі він,—
Палиця скаче й, мовляв, кінські вудила гризе.

2

Русь зберігати свої прадавні закони уміє,
З того шляху не зверта, що почала ним іти.
Звичаї всі береже, що була переймала від Сходу,
Віри, яку прийняла, держиться вірно й тепер.
В Римі, буває, не раз ті звичаї не до вподоби,
Й кидають гнівно громи часом вони на таке,

Що зберігають нащадки, старих заповітів не зрікшись,
Що простодушність людська переказала здавен.
Дивно, одначе, як руси дотримують довгого посту,
Перед святами вони ходять тверезі завжди.
Голод тамують у них не м'ясом, а їжею тою,
Що її поле дає і невеличкий город.
Ріпу, капусту, салат і гриби вони в піст споживають,
Квас заступає тоді інше всіляке питво.
А молока, ані м'яса тоді не годиться торкатись,
Жодного жиру у піст руси у рот не беруть.
Отже, у піст молоко збережеться й телятко буяє,
Та й по вівчарнях бува вельми доречний приплід.
Інше ми бачим життя у єретиків, що відкрили
Розкошам всяким шляхи, череву волю дали.
Днину, яку нам пристало з плачем і сльозами вітати,
Днину, коли ти помер, Христе, й нам смутку завдав,
Днину, коли було б слід ганебних наїдків зректися,
Шлунок аби не радів, сповнений м'ясом смачним,—
Днину цю єретики відзначають великим бенкетом,
Їжа багатша в той день, аніж звичайно бува,
І куховарні блищать, готуючи страви добірні,
В час, як погаснути б мав всякого вогнища жар.

3

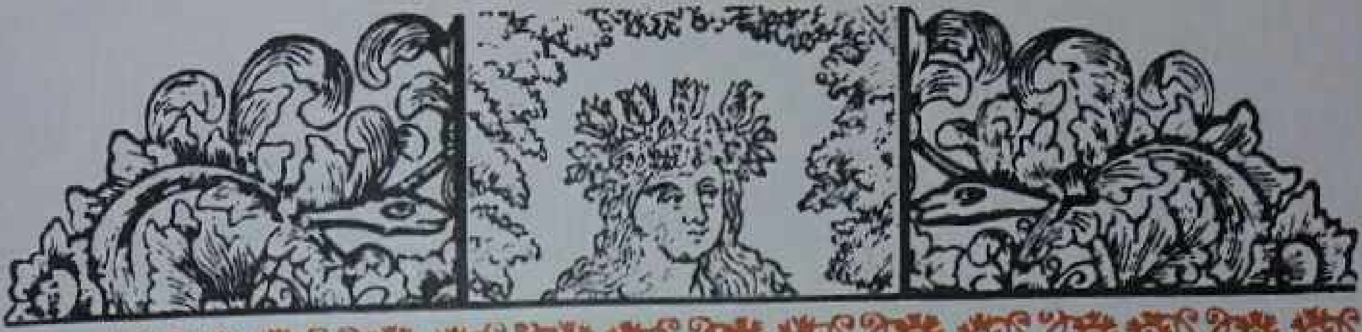
Не лише рідних братів на Русі ти зустрінути можеш,
Зближує їх не лише спільної крові зв'язок.
Часто буває, що словом два руси єднаються твердо,
Руку подавши, навік рідні вони відтепер.
Так заручившись, дівчата стають ніби сестри по крові,
І від родинних зв'язків дружба міцніша така.
При вівтарях присягають на вічне вони побратимство,
Клятвою часто також скріплюють дружній зв'язок.
Руси в подружжі своєму, бува, розлучитися можуть,
Та побратимства зректись — зовсім нечувана річ.
Кажуть, що спритну крадіжку у них не вважають ганьбою,
А повернути своє — в тому вбачають і честь.

4

В руських краях ти багато отруйного зілля зустрінеш,
Та й на чаклунок також руська земля не скупа.
Бачив чаклунок я сам, що ночами у небі ширяли,
Бачив летючих відьом, що гарцювали вночі.
Бачив, як з чистого неба своїм чародійним закляттям -

Ті чарівниці дощі й хмари стягали з небес.
Збурюють ріки вітрами і хмари громами сповняють,
Град насилають важкий словом відьомським своїм.
Бачив я сам, як з вервечки стікає струмина кривава —
З вим'я корови не йде струменем так молоко.
Часто закляттям таким дівча у любовному шалі
Хлопця вертає собі, хоч би й за море поплив.
Навіть і птах пролетіти просторів таких не здолав би,
Що їх із здобиччю ти, о Купідоне, верстав.
Дівчина руська Федóра, закохана в Фéдора палко,
Погамувать не могла пристрасне це почуття.
І не могла зі своїм великим коханням ховатись,
Бо, як любов затаїш, то ще сильніша стає.
Йде до старої вона ворожки й дари їй приносить,
Повна покори, ось так просить Федора її:
«Владарко Орку хмурного, шанована й темним Аверном,
Ти, чиї віщі слова чорний схитнуть Ахеронт!
Де, в яких землях тепер мій милий, що втік від кохання,
Де і в якій стороні він забарився, скажи.
Хоч, безсердечний, поплив за море далеко, вчини ти,
Щоб мимоволі прибув, порятував би мене.
Через простори морські приклич його нині додому,
Хоч би й не рад, запали в серці до мене любов.

Вирви його, бо він мій, які б не тримали стихії,
Чи небеса, чи земля, чи, може, хвиля морська.
Ти над Федорою зглянься, її порятуй від загину,
Зжалься, бо певна їй смерть, як не поможеш ти їй».
Відповіла їй ворожка: «Подай-но свої подарунки,
Зараз побачиш, яка сила в чаклунстві моїм.
Федора чари мої повернуть, нехай би сам Тартар
Взяв його з-поміж людей — мусить його повернуть.
Милого твого поверне повітря, поверне і море,
Мусить його повернуть навіть і мати-земля.
Будь же терпляча й чекай, доки буде родитись Діана,
Доки півкругом вона вирине з моря глибин.
Я намішаю тоді до проса усякого зілля,
Різної трути тоді всиплю я в горщик новий,
І серед пітьми нічної я слово промовлю до духів,
Ти не почуєш, щоб хтось в темряві цій говорив.
Темінь промовить сама, й вона ж певну відповідь дасть нам,
Дивні картини пройдуть перед тобою тоді.
Із попідземних глибин почується гавкіт жахливий,
Пітьма озветься нараз ревом страхітних тварин.
І, розступившись, земля потвор величезних покаже,
Щойно одна перейде, друга посунеться вслід.
Нашим очам ті страхіття дива свої являть незнані,

Дух твій, Федоро, затям, хай не злякається їх —
Ясність ума збережи і про милого Федора думай,
Та стережись — не згадай бога в хвилину таку.
Помочі в духів шукаєш — забудь, отже, бога в ту пору,
Небо і пекло з'єднать разом не можна ніяк.
Бо кому бог допоможе, знай — пекло такому відмовить,
А кому біс допоміг — бог не порадник йому.
Сядеш на землю вночі і ноги вперед ти простягнеш,
Струнко тримайся сама, тіло в напрузі держи.
А як піднімеш спідницю і вниз торочки поспадають,
Одіж хвиляста твоя просто на лоно спаде,
Кашу пшоняну й боби я тобі покладу на те місце,
Де сорочина м'яка криє пахвину твою.
Каша кипіти почне, хоч і полум'я зовсім не буде,—
Все, що туди покладу, буде насправді сире.
Тут-таки буде з великим шипінням усе закипати,
Просо гаряче само буде ось так промовлять:
«Все тут печеться, щоб ти, цього жару причино, з'явився,
Жар цей жадає тебе, кличе тебе цей вогонь:
Як надійдеш ти сюди, то й вогонь так палити не буде,
А не прибудеш сюди — здалеку він припече».
Цими словами відваги Федорі вона додавала,
І повернулася та, повна великих надій.

В море тим часом поринув Титан, аби виринуть знову,
Землі на заході Феб сяйвом своїм збагрянив.
Ніч відбирає у світу всі барви, речам притаманні,
Власний не можуть вони вигляд у тьмі зберегти.
Все замовкає, і сон, брат смерті, усіх сповиває,
Працею зморений люд, пестячи, він огорта.
Тільки лиш варта сільська — собаки у темряві брешуть,
Ледве вітрець у гілках, граючись, зашелестить.
Виють собаки, шаліючи; довго в повітрі несеться
Те гавкотіння — нема люті собачій кінця.
Бо, як почнеться собаче змагання у темряві ночі,
То безупинно трива — краю немає йому.
Відгомін багатогорлий на гавкіт цей відповідає,
Ще й пустотливе дівча дражнить розлючених псів.
Злодіям не до вподоби затяте брехання собаче —
Чути: хазяйське добро вірно ті пси стережуть.
Пугач зловісний на стрісі, бува, одізветься, і довго
Голос недобрий його тоскно в повітрі бринить.
Це вже хвилина, коли тужливо зітхають коханки,
Кинуті, на самоті сумно в постелі лежать.
Отже, й Федора за милим зітхає, хоч має надію,
Та ще не певна вона успіху — помочі жде.
Крутиться в ліжку своїм,— перина твердіша за камінь,

Вертиться з боку на бік, важко зітхає при тім,
То лягла долі обличчям, то, змореній вельми журбою,
Видалось їй, що зручніш буде лежать горілиць.
Замість дверей в її хаті заслона звиса з очерету,
Легко відхилиш її, хоч непомітно торкнеш.
Зілля приносить віщунка, ще й чари свої прикликає,
Щоб допомогу надать, як обіцяла вона.
І промовляє до духів, володарів чорної ночі,—
Ось і потвори страшні безперестанку ідуть.
Цап волохатий з'явився, важкі довгі кудли звисають,
Чорні, і полум'я зле в нього блискоче в очах.
Іскри летять із пащеки, вогнем рясно сипле із ніздрів,
З лоба страшного його роги гострезні ростуть.
Дибом волосся стає, бо подив у жах переходить,
Тільки ворожка сама з ним на розмову стає.
«Нащо,— питає потвора,— сьогодні з'являтись я маю?»
Відповідає стара, так дає знати йому:
«Цапе, іди, поспішай, у незнані світи вибирайся
І привези на хребті милий кохання тягар.
Скоро, напевно, знайдеш ти Федора в світі широкім,
Отже, зроби, щоб могла пестити мила його.
Ти понад морем його неси, понад гострим бескеттям,
Буде він спати чи ні — виконаєш мій наказ».

Вислухав цап повеління і швидко рушає в дорогу,
Щоб за годину якусь вволити волю її.
Федір тим часом хильнув хмільного питва проти ночі,
Геть-то безжурний, забув він про кохання своє.
Дівчина інша на місце Федори ввійшла йому в душу,
В серці — новітній вогонь, дужчий, ніж перше, палав.
П'яний встає з-за бенкетного столу, щоб вийти в потребі —
Черево повне цього вже домагалось давно.
Та під порогом його дожидав уже сторож рогатий,
Щоб завести під тягар свій волохатий хребет.
Щойно лиш Федір ступив кілька кроків, як з місця зірвався
Звір і одразу здолав молодця без боротьби.
Той розсміявся, бо думав, що з цапом зустрівся звичайним,
Та мимохіть на хребет цапові тут-таки впав.
Аж як поглянув униз, побачив ліси він і ріки,
Тільки тоді зрозумів: пекла послáнець під ним.
Долі міста майорять, і вежі, і гори високі,
Цап же одважно летить по піднебесних шляхах.
Заціпеніння минуло, і жах незборимий відчув він,
Скочить на землю, проте, страх не дозволив йому.
Онде з'явилася стріха такої знайомої хати:
В ліжку Федора лежить, сон не береться її.
Миттю згадалось йому колишнє гаряче кохання,

Щойно під знаний поріг милого дому прибув.
Що було далі, всі знають, та тільки мовчать наші музи,
А як розкаже нам хто — радо погоджусь і я.

5

Ще зостається співати про руські плачі поховальні,
Як величають вони вмерлих у днину прощань.
Тільки-но подих останній із вуст своїх зронить небіжчик
І життєдайне тепло тіло покине його,
Вже голосільниця наймана плач починає тужливий,
Та не за мужем своїм жінка невтішно рида.
Тре вона очі за гроші і сльози гіркі проливає,
І виявляє щосил вдаваний смуток і жаль.
Розпач, здобутий за плату, бринить у повітрі жалобно,
Куплені сльози її струменем ринуть з очей.
А голосільниця тужить і жалісну пісню заводить,
Плачучи біля труни, так промовляє вона:
«Мужу коханий, помер ти, помер, наймиліший, єдиний,
В вічну домівку ти йдеш, звідки нема вороття.
Хто буде в хаті порожній господарем, хто буде вчити
Осиротілих дітей? Поле хто буде орать?
Хто череду випасатиме, мед із колод буде брати?

Хто нам плестиме коші, щоб покладати в них сир?
Як зрозуміти, чому ти вмер, нерозумний, неначе
Бракло чогось тобі тут — голоду ж ти не зазнав?
Таж і городи твої, й поля тобі родять багаті,
Вдома у тебе лежить різного повно добра.
Сім пар волів у ярмо запрягати сьогодні ти міг би,
Ще п'ять десятків волів ходять іще без ярем.
Ввечері двадцять корів доїтись до тебе приходять,
Стільки ж добірних тварин доїться в тебе удень.
Ціла коптиться свиня під покрівлею хати твоєї,
Повні із сиром діжки досі в коморі стоять.
Плодяться кури у нас, кудкудакання чути невпинне,
В кублах м'якеньких сидять, яйця в соломі несуть.
Гуска тут капітолійська несеться спокійно, без крику,
Яйця свої загріба хитро в солому вона.
Бджоли сповняють повітря приємним і любим бринінням,
Жовту вощину в собі містить колода пуста.
Мужу коханий, помер ти, помер, наймиліший, єдиний,
В вічну домівку ти йдеш, звідки нема вороття.
Хто ж то віднині мене в обійми свої буде брати,
Хто приголубить мене, кинуту в світі саму?
В вічному смутку я буду тепер доживать свого віку,
Втіхи не буде мені — ти ж відійшов назавжди.

Ох, я нещасна, вже сон залізний склепив твої очі,
Я ж виливаю свої ревні та марні жалі.
Отже, навіки прощай і спокоєм вічним втішайся,
До голосіння глухий, і, мов залізо, твердий».
Так вона, впавши на гріб, промовляє, голосить і плаче,
І повторяє слова — і безнадійні, й гіркі.
Інколи й друзі небіжчика йдуть до попа із проханням,
Надто ж коли багачем був цей покійний їх друг,
Хай би нестрижений піп цидулу списав, або, може,
Він одспівав би такі в час похорону слова:
«Петре, тобі доручив Христос, як володар Олімпу,
Царства ключі і зробив ключником неба тебе.
Ти відчиняєш, і ти зачиняєш оселі небесні,
Ти стережеш повсякчас вхід у божественний храм.
Ось розпрощався Іван із життям, і нема його з нами,
Він відійшов уже в путь, що в високості веде.
Добрий був муж, і любив він церкву кріпкою любов'ю,
Прадідну віру свою грецьку плекав і беріг.
Петре, ти знаєш його, прийми його в небо господнє,
Будь же прихильним йому ключником у небесах.
Як до небес прямувати він буде в пливкому повітрі,
З ласки твоєї нехай дійде щасливо до зір.
Хай же, благаю, Іван щасливо до тебе мандрує,

Радо в опіку його, Петре, віднині візьми.
Бо за життя шанував тебе він побожно і щиро,
Прагнув в усьому й завжди, Петре, тобі догодить.
Давши обіти тобі, він довго постами морився,
М'яса й скоромних потрав звик він не брати до вуст.
Отже, як він надійде й постукає в браму Олімпу,
І, як незнаний ще гість, стане під брамою він,
Повними шани й любові словами до тебе озветься,
Для несміливого ти ключником грізним не будь.
Петре, благаю, спитай ласкаво у нього імення,
Що відповість він тобі — радо й сердечно прийми.
Він красномовним не був, зате орачем був чудовим,
Слово несміле його гнівом своїм не карай.
Ти ж красномовним не був так само, коли запускати
Сіті рибальські було, Петре, твоїм ремеслом.
Щире визнання тебе зробило великим, о Петре,
Щиро і просто тоді визнав ти бога свого.
Хай же тепер орача рибалка полюбить: ви серцем
Щирі обоє, й Христос вірою вас поєднав.
Будеш читати листа — згадай, як побожно писав я,
Доброго мужа прийми, що я за нього прошу.
Душу впізнай, що листа цього буде мати з собою,
З ласки своєї в садах райських притулок їй дай».

Піп, окрім цього, кладе небіжчику гріш невеличкий,
Щоб неблизьку свою путь легше він промандрував,
Щоб оплатив перевіз, ступивши на берег стігійський,
Щоб переплив до богів, на Єлісейські поля.

* * *

Єсть іще звичай у них — годувати небіжчиків душі
І на могили до них страви гарячі носить.
Вірять вони, що тим запахом живляться тіні померлих,
Вірять, що духи їдять м'ясо, поставши з могил.
Піп забуває, як сам просив, щоб Петро руські душі
Праведні аж до зірок, в браму небесну пустив.
Все ж задля тих, які мають у царстві небесному жити,
Досі бенкети вони ладять на грішній землі.
Та проспівав я про звичаї руські, й на цьому, гадаю,
Спів закінчити пора. Милий читачу, прощай!

Себастьян Фабиан
КЛЁНОВИЧ

РОКСОЛАНИЯ

Поэма

С латинского

Перевод
Михаила Иосифовича Билыка

Художник *Б. Р. Пикулицкий*

Киев, издательство
художественной литературы
«Днипро», 1987.

(На украинском языке)

Редактор М. Н. Москаленко
Художній редактор А. К. Тетьора
Технічний редактор Л. М. Смолянюк
Коректори
Т. В. Грузинська, Н. С. Глущенко

Інформ. бланк № 3677.

Здано до складання 20.11.86.
Підписано до друку 11.03.87.
Формат $60 \times 70^1/_{16}$. Папір офсетний № 1.
Гарнітура літературна. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 4,68. Умовн. фарбовідб. 9,75.
Обл.-вид. арк. 3,993.
Тираж 11 000 пр. Зам. 6—375.
Ціна 90 к.

Видавництво
художньої літератури «Дніпро».
252601, Київ-МСП, вул. Володимирська, 42.

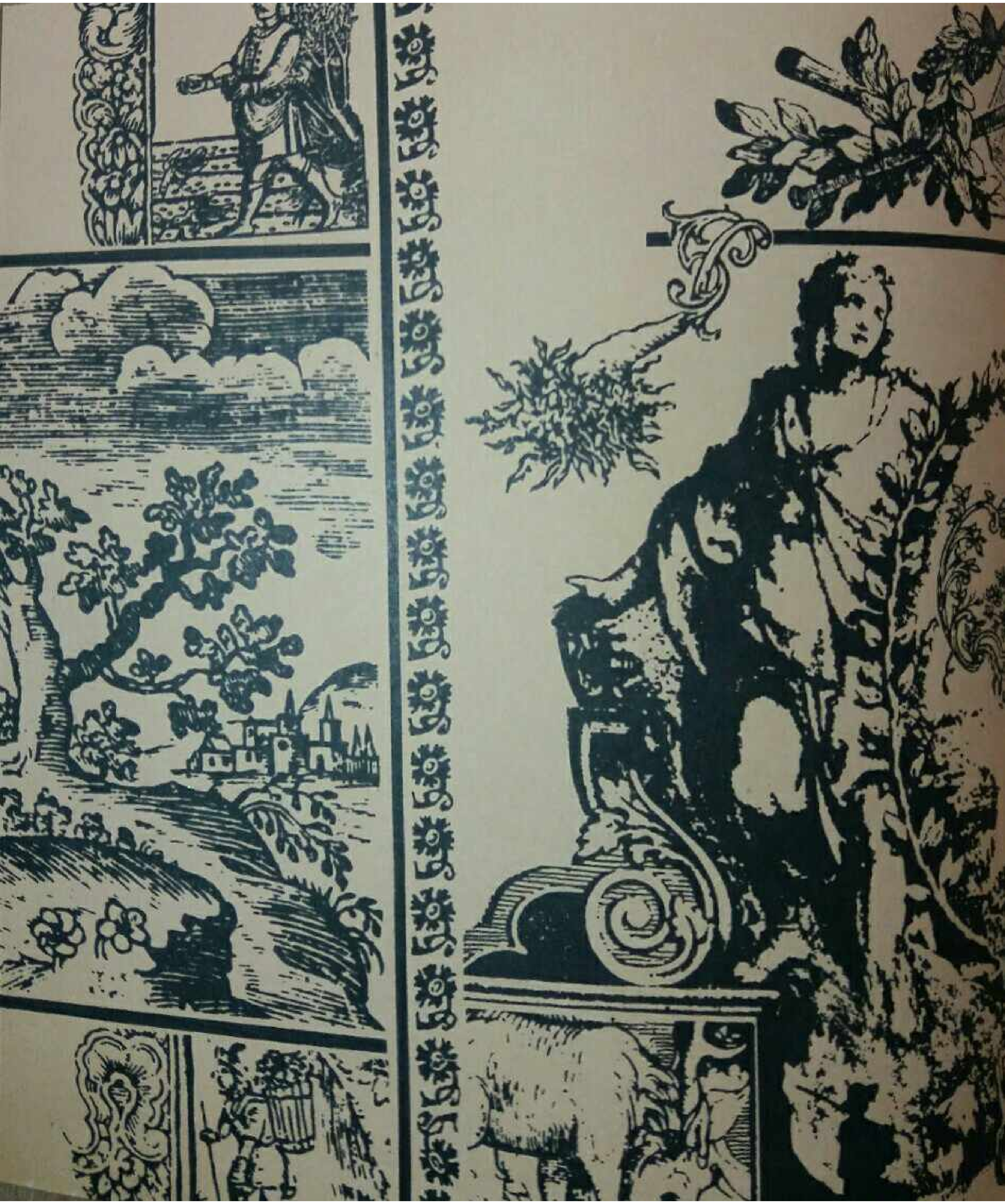
З фотоформ Головного підприємства
на книжковій фабриці «Жовтень».
252053, Київ, Артема, 25.

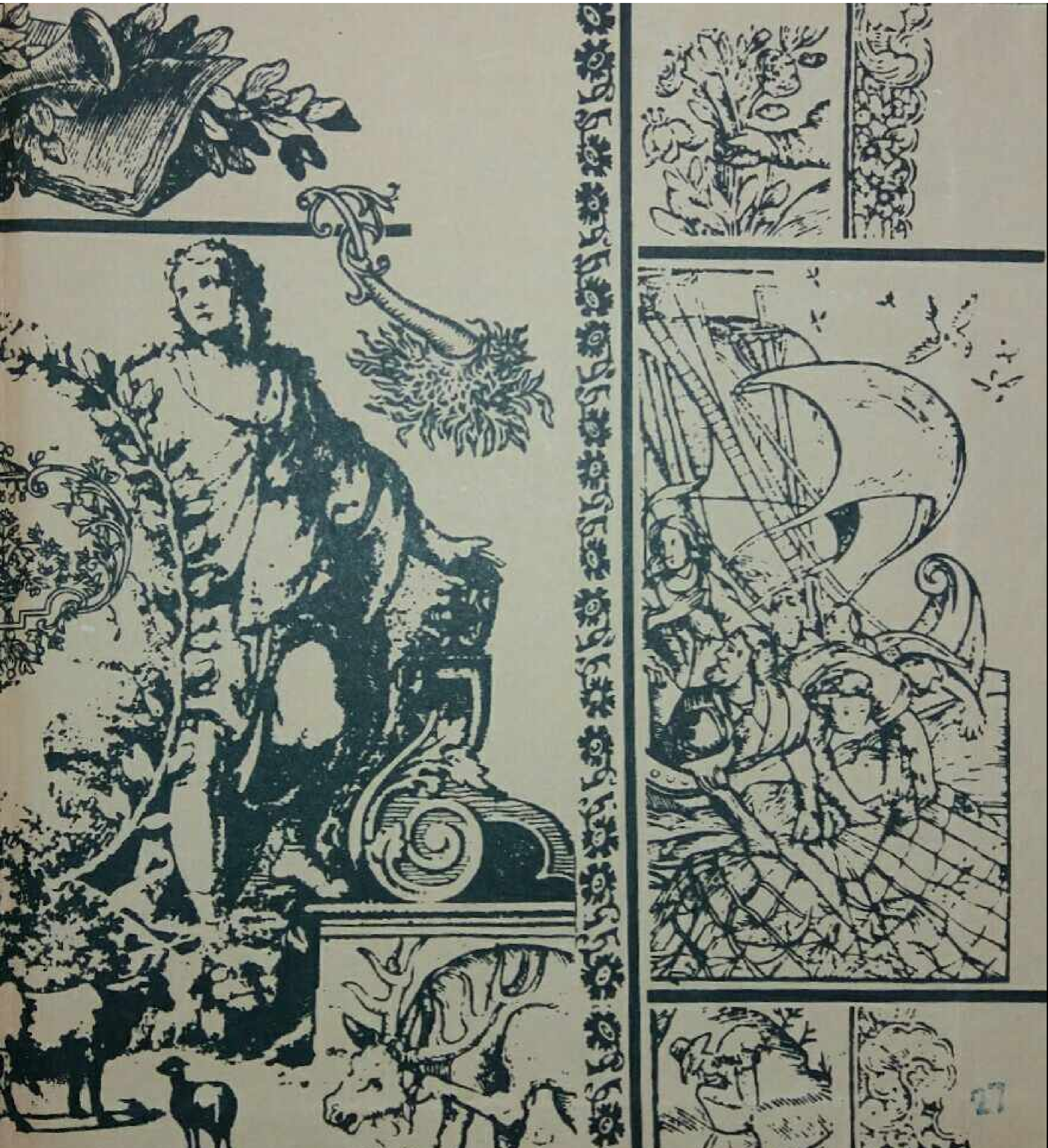
Кльонович С. Ф.

К48 Роксоланія: Поема/Перекл. з латин. М. Білика.— К.: Дніпро, 1987.— 94 с.

Поема «Роксоланія» — найвизначніший твір відомого польського поета епохи Відродження Себастьяна Фабіана Кльоновича. Поет, який жив деякий час у Львові, оспівує красу та багатство української землі, її міст і сіл, описує життя простого люду, його звичаї та повір'я, використовуючи при цьому багатющий арсенал поетичних засобів античної літератури та міфології.

К $\frac{4703000000-045}{M205(04)-87}$ 45.87 84.4П

90 к.